

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Klavdija Godler

**VSTOP TURČIJE V EVROPSKO UNIJO KOT PRILOŽNOST ALI IZZIV
ZA EVROPSKO UNIJO?**

Diplomsko delo

Ljubljana 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Klavdija Godler

Mentor: doc. dr. Matjaž Nahtigal

**VSTOP TURČIJE V EVROPSKO UNIJO KOT PRILOŽNOST ALI IZZIV
ZA EVROPSKO UNIJO?**

Diplomsko delo

Ljubljana 2008

Zahvala
očetu in mami za brezpogojno podporo, pomoč in ljubezen od malih nog,
Tadeju za sproščenost in humor v napetih trenutkih,
Janu za razumevanje in ljubezen,
starim staršem, sodelavcem, sorodnikom, prijateljem in vsem ostalim, ki ste mi ob
študijskih trenutkih stali ob strani,
Hvala!

Vstop Turčije v Evropsko unijo kot priložnost ali izziv za Evropsko unijo?

Vstop Turčije v Evropsko unijo je ena izmed najbolj zahtevnih tem in povzroča veliko razhodov med državami Evropske unije. Turčija je že vključena v veliko mednarodnih organizacij in se močno trudi priključiti tudi Evropski uniji. Zaradi želje po vstopu v Evropsko unijo je v zadnjih letih izvedla ogromno reform in njena priključitev bi imela pomembne ekonomske, institucionalne, družbene ter tudi strateške posledice za Turčijo in za Evropsko unijo. Glede na ravnanje Turčije v drugih mednarodnih organizacijah je od nje mogoče pričakovati primerno ter vzpodbudno obnašanje tudi v evropskih institucijah. Toda ali prednosti vstopa odtehtajo slabosti? V ozadju je seveda več faktorjev. Cilj moje naloge bi bil predstaviti prednosti, ki jih ima vstop Turčije za Evropsko unijo ter na drugi strani omejitve, ki jih hkrati predstavlja. Ob primerjavi obojega bi na koncu želela oceniti, kaj prevlada, torej ali lahko Evropska unija s to priključitvijo več pridobi, ali več izgubi.

Ključne besede: moderna in sekularna skupnost, geostrateški položaj, ekonomija, institucije, demokratizacija.

The entrance of Turkey into the European Union as an opportunity or as a challenge for European Union?

The entrance of Turkey into the European Union is one of the most demanding topics and causes a lot of divisions among the countries of the European Union. Turkey is already included in many international organizations and is trying really hard to join to European Union. Because of her strong desire to enter the European Union, Turkey has realized many reforms and her accession would have important economic, institutional, social as well as strategic consequences for Turkey and for European Union. According to her behavior in other international organizations it can be expected that Turkey will also behave properly and encouragingly in European institutions. But do advantages of the accession outweigh the disadvantages? There are many factors included. My objective is to introduce the precedences that the Turkish entrance has for the European Union and on the other side to explain the downsides of it. Comparing both, I wish to judge what prevails, can the European Union gain more or lose more with this accession.

Keywords: modern and tolerant community, geostrategic position, economy, institutions, democratization.

Kazalo

1	UVOD	7
1.1	PREDSTAVITEV PROBLEMA	7
1.2	RAZISKOVALNO VPRAŠANJE IN DELOVNE HIPOTEZE	8
1.3	ZGRADBA DIPLOMSKEGA DELA IN UPORABLJENA METODOLOGIJA.....	9
2	KRATKA ZGODOVINA	9
2.1	ZGODOVINA TURČIJE.....	9
2.2	ZGODOVINA ODNOSA TURČIJA – EVROPSKA UNIJA.....	17
3	INTERPRETACIJA ARGUMENTOV ZA TER ARGUMENTOV PROTI VSTOPU TURČIJE V EU	20
3.1	MODERNA IN TOLERANTNA SKUPNOST	20
3.2	GEOSTRATEŠKI POLOŽAJ.....	26
3.2.1	<i>Evropska varnost</i>	26
3.2.2	<i>Energetika in ekonomska varnost</i>	28
3.2.3	<i>Projekcija stabilnosti – odnos s sosednjimi državami</i>	31
3.3	EKONOMIJA	33
3.3.1	<i>Razvoj turške ekonomije</i>	33
3.3.2	<i>Turška ekonomija kot izziv</i>	36
3.4	REFORME IN DEMOKRATIZACIJA	44
3.4.1	<i>Kje so reforme še potrebne?</i>	46
3.5	VPLIV V EVROPSKIH INSTITUCIJAH.....	48
4	PRAKTIČNI DEL	51
4.1	ANALIZA ANKETE, POSLANE ŠTUDENTOM V TURČIJI.....	51
5	ZAKLJUČEK	53
6	VIRI IN LITERATURA	56
6.1	SEKUNDARNI VIRI:.....	56
6.2	PRIMARNI VIRI:	60
7	PRILOGE	62
	Priloga A: Vprašalnik poslan turškim študentom.....	63
8	SEZNAM TABEL	
	Tabela 2.1: Turška osvajanja	10
	Tabela 2.2: Mirovni sporazumi	11

Seznam kratic

AKP	Stranka za pravičnost in razvoj
CSCE	Conference on security and cooperation in Europe
EU	Evropska unija
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development
EKČP	Evropska konvencija o človekovih pravicah
ESČP	Evropsko sodišče za človekove pravice
EUPM	European Union Police Mission
EEC	Evropska ekonomska skupnost
ESDP	European Security and Defense Policy
ENEPRI	European Network of Economic Policy Research Institutes
ISAF	International Security Assistance Force
IPA	Instrument for Preaccession Assistance
KFOR	Kosovo Force
LNG	Liquefied natural gas (utekočinjen naravni plin)
NATO	North Atlantic Treaty Organization
OSCE	Organization for Security and Co-operation in Europe
OEEC	Organization for European Economic Cooperation
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development
OZN	Organizacija združenih narodov
TNI	Tuje neposredne investicije
UNMIS	United Nations Mission in Sudan
UNMIL	United Nations Mission in Liberia
WTO	World Trade Organization
CNU	Committee of National Unity

1 UVOD

1.1 Predstavitev problema

Od nekdanj se mi je zdelo zanimivo vprašanje, do kod segajo meje Evropske unije. V Pogodbi o Evropski uniji je omenjeno, da lahko za članstvo zaprosi vsaka evropska država, ki spoštuje vrednote demokracije, človekove pravice in načela pravne države. Zaradi želje Turčije po vstopu v EU je od začetka pristopnih pogajaj država sprejela nekaj reform, med njimi so najpomembnejše naslednje: obširna revizija in spremembe civilnih in kazenskih zakonikov, ukinitve smrtne kazni, striktno spoštovanje prepovedi mučenja in sprejem ukrepov za povečanje civilnega nadzora vojske (Rehn 2008: 2). Prav tako je že Turčija vključena v veliko mednarodnih organizacij in njena priključitev bi imela pomembne ekonomske, institucionalne, družbene ter tudi strateške posledice za Turčijo in za Evropsko unijo. Glede na delovanje Turčije v drugih mednarodnih organizacijah je od nje možno pričakovati enako ter vzpodbudno delovanje tudi v evropskih institucijah. Vse to so znaki, da se Turčija močno trudi priključiti Evropski uniji. Ali je to dovolj? Ali prednosti vstopa odtehtajo slabosti? Vstop Turčije v Evropsko unijo je vsekakor ena izmed najbolj zahtevnih tem in povzroča veliko razhodov med državljani in državami Evropske unije. Doseganje demokratičnih in pravnih kriterijev pa prav tako predstavlja izziv za Turčijo. Cilj moje naloge je predstaviti prednosti, ki jih ima vstop Turčije za EU, ter na drugi strani omejitve, ki jih vstop hkrati predstavlja. Ob primerjavi obojega želim na koncu tudi oceniti, kaj prevlada, torej ali lahko Evropska unija s to priključitvijo več pridobi ali več izgubi.

V evropskih državah obstaja skepsa glede vstopa Turčije, in sicer zaradi njene velikosti, položaja na robu Evrope, muslimanskega prebivalstva in socialno-ekonomskih pogojev, ki so pod evropskim povprečjem. Jasno je, da bo imela turška priključitev pomembne ekonomske, institucionalne in družbene implikacije, tako za Evropsko unijo kot za Turčijo samo, prav tako pa niso zanemarljive priložnosti, ki jih ponuja turško članstvo (Independent Commission on Turkey 2004: 7).

Turčija lahko ponudi Evropski uniji veliko izkušenj in znanja o regiji Bližnjega Vzhoda, saj je z njim že veliko let ekonomsko povezana in ima veliko mrežo poznanstev. Še več pa bi to pomenilo na ravni političnega simbolizma. V očeh Bližnjega Vzhoda Evropska unija še vedno deluje kot izrazito krščanska, ampak ob sprejemu Turčije, bi se to dojemanje seveda spremenilo tudi na Bližnjem Vzhodu (Barysch in drugi 2005: 57).

Evropska unija je postavila zahteve, ki naj bi jih Turčija izpolnila v procesu priključevanja: Turčija mora razviti dobro delujočo tržno ekonomijo, izboljšati mora konkurenčnost, zmanjšati deficit ter začeti z bolj učinkovitim načrtovanjem proračuna. Med njenimi cilji mora biti tudi zmanjševanje inflacije, okrepitev pravne in demokratične države, pospešitev privatizacije državnih podjetij in ustanov, povečati investicije v izobrazbo (in prilagoditev potreb po kadru trgu delovne sile), narediti poslovno okolje bolj privlačno za tuje investicije (Barysch in drugi 2005: 24).

Katinka Barysch pravi o Turčiji: »Trenutno je na točki, ko je lahko posrednik za promocijo univerzalnih vrednot, ki jih deli z Zahodom, kot so demokracija, človekove pravice, pravna država in tržna ekonomija, na Bližnji Vzhod.« (2005: 24). To je dober razlog, zakaj naj Turčija pristopi k Evropski uniji. Je edinstven primer in ne more biti model za druge države. Njena edinstvenost izvira iz dolgotrajnih vezi z Zahodom, sekularnosti političnega sistema ter možnosti članstva v Evropski uniji (ideja o članstvu v EU je imela od nekdaj poseben vpliv na turško elito). Evropska unija ne ponuja članstva nobeni drugi državi Bližnjega Vzhoda, ampak kvečjemu partnerstvo (Barysch in drugi 2005: 64–6).

1.2 Raziskovalno vprašanje in delovne hipoteze

Raziskovalno vprašanje,

Kaj lahko Evropska unija pridobi z vstopom Turčije v EU in kakšni so izzivi, s katerimi bo ob tem soočena?

bom preučevala v dveh delih. V prvem delu bom preučevala prednosti vstopa Turčije v EU, v drugem delu pa omejitve vstopa. Oblikovala sem pet delovnih tez, in sicer:

- EU bi bila z vstopom Turčije potrjena kot moderna, sekularna in tolerantna skupnost.
- Turčija lahko zaradi svojega geostrateškega položaja veliko prispeva k evropski ekonomiji in evropski varnosti.
- Turška ekonomija je v zadnjih nekaj letih doživela lep razvoj, vendar še vedno predstavlja izziv za Evropsko unijo.
- Zaradi približevanja Evropski uniji je Turčija sprejela že veliko reform na področju demokratizacije in varstva človekovih pravic ter temeljnih svoboščin,

vendar pa jo še vedno čaka veliko dela pri doseganju pravnega in demokratičnega kriterija Evropske unije.

- Turčija bo imela kot potencialna nova in velika država članica v Evropski uniji sorazmeren vpliv v procesih odločanja v evropskih institucijah.

Predstavila bom priložnosti, ki se odpirajo Evropski uniji z vstopom Turčije, in poskušala poiskati primere dobre prakse in rešitve za omejitve, ki jih potencialna priključitev Turčije predstavlja za Evropsko unijo.

1.3 Zgradba diplomskega dela in uporabljena metodologija

V uvodu bom predstavila problem ter povedala, zakaj ga želim proučevati. Predstavila bom raziskovalno vprašanje in pa delovne hipoteze. Analizo naloge bom razdelila na dva dela. V prvem bom na kratko opisala zgodovino evropskega združevanja, predvsem se bom osredotočila na odnos Turčija – Evropska unija, in v manjši meri tudi Turčija – Evropa. V drugem delu se bom osredotočila predvsem na vsebinsko argumentirano in objektivno predstavitev prednosti in izzivov, ki jih prinaša turško članstvo v EU. Poskusila bom predstaviti vpliv te priključitve za EU ter oceniti, kaj prevlada in kateri argumenti so bolj tehtni. V zaključku bom ovrednotila svoje raziskovalno vprašanje ter povzela svoje sklepe in ugotovitve.

Moja glavna metoda raziskovanja bo interpretacija primarnih ter sekundarnih virov in literature. Moje raziskovanje se bo začelo s postavitvijo problema, nadaljevalo z iskanjem in zbiranjem dostopnih informacij, vrednotenjem in primerjavo teh podatkov, analizo podatkov in lastno interpretacijo. V nadaljevanju bom v nalogi uporabila tudi anketo, in sicer med študenti v Turčiji in javnomnenjske raziskave.

2 KRATKA ZGODOVINA

2.1 Zgodovina Turčije

Turčija leži na geografski meji med Evropo in Azijo. V kitajskih zapisih je zabeleženo, da so se Turki pojavili že 200 let pred našim štetjem. To so bila plemena Hunov na območju bajkalskega jezera, za katere obstaja prepričanje, da so predniki Turkov. Prve najdbe pisanja v turškem jeziku je možno umestiti že v leto 730. Turški nomadi so na območju od aralskega morja do Hindukuša ustvarili svoj imperij, imenovan Görtürk imperij, ki je spadal pod dinastijo kanov, obsegal pa je več različnih plemen. V 8. stoletju

se je veliko turških plemen selilo, in sicer zaradi klimatskih sprememb, pritiska močnejših sosedov, odvisnosti od naravnih virov posameznega področja. Med njimi je bilo tudi pleme Turkov (Oguz Turks), ki je v 10. stoletju sprejelo islam, njihov kan pa je bil Seldžuk (Glazer 1995).

Vzpon Turškega cesarstva se je začel šele leta 1281 po propadu države Rumskih Seldžukov, ki je bila nekoč na tem mestu. Njihova kultura je bila zelo razvita (Boden 2004: 481). Osman I. je bil ustanovitelj osmanske države. Z njim so se začela velika turška osvajanja. Povzela jih bom v tabeli 2.1.

Tabela 2.1: Turška osvajanja

Osman I. (1281–326)	Skoraj vsa Mala Azija (razen Trapezunta in Karamanije), veliki deli Balkana.
Mehmed II. (1451–81)	Preostanek Male Azije (Trapezunt in Karamanija), Carigrad (1453), Peloponez, Srbija (1459), Bosna (1463), Albanija (1467) in Črna Gora (1498).
Selim I. (1512–20)	Sirija, Egipt in Palestina (1517), Kurdistan in del Mezopotamije.
Sulejman II. Veličastni (1520–66)	Bagdad, Gruzija, Armenija, Jemen, Aden, Alžir, Tunis, Rodos, Tripolis, Kikladi, Beograd (1521); neuspešno oblegal Dunaj 1529, 1541 zasedel Budim in večji del Ogrske.

Vir: Sluga (1981).

S Sulejmanom Veličastnim je osmanska država prišla na vrhunec moči in postala pomemben dejavnik v evropski politiki. To ji je med drugim uspelo zaradi specifične notranje zgradbe osmanskega sistema, ta je bil namreč osnovan na politični in verski trdnosti, družbeni red pa so podpirala določila korana. Turki so bili do Kristjanov v teh državah strpni, kar se vere tiče, v zameno so od Kristjanov zahtevali plačilo davkov. Sultan je imel absolutno oblast, pomagal mu je ministrski svet. Vojska in mornarica sta bili zelo močni. Poleg konjeniške vojske so imeli še janičarsko (ujetniki v vojski) (Sluga 1981: 397–9).

Kmalu po smrti Sulejmana II (1566) je prišlo do težav v notranji strukturi osmanske države. Zaradi propada osrednje oblasti so obrobne pokrajine postale vse bolj samostojne. Razpadel je togi fevdalni red, janičarska vojska pa se je smela poročati. Prav

tako je prišlo do upada tehnološkega vojaškega napredka. 1571. so Španci porazili Turke pri Lepantu. Prišlo je še do nekaj osvojitvev, vendar je to trajalo le kratek čas. Turško prodiranje sta do konca 18. stoletja ustavili Avstrija in Rusija. Kljub temu, pa se je osmanska država uspela ohraniti v začetek 19. stoletja, čeprav v okrnjeni obliki z vzdevkom »Bolnik na Bosporju« (Sluga 1981: 399–401).

V času od 16. do 18. stoletja je bilo sklenjenih nekaj mirovnih sporazumov (glej tabelo 2.2.).

Tabela 2.2: Mirovni sporazumi

1606	Mir v Zsitva Toroku	Sultan Ahmed I. se je moral začasno odpovedati nadaljnjemu prodiranju v Evropo.
1699	Mir v Sremskih Karlovcih	Turčija je izgubila pomembna ozemlja: vse, kar je pridobila na Poljskem, Morejo, Dalmacijo, velik del Ogrske, Sedmograško in Slavonijo.
1718	Mir v Požarevcu	Turčija je izgubila severno Srbijo z Beogradom, Banat, dele Bosne in Vlaške.
1739	Beograjski mir	Turčija pridobila nazaj vse, kar je izgubila z mirom v Požarevcu, razen Banata.
1774	Mir v Küçük-Kainardžiju	Turčija je morala odstopiti Rusiji Krim.
1792	Mir v Iasiju	Konec turške prevlade ob Črnem morju.

Vir: Sluga (1981).

V 18. stoletju je bil otomanski imperij skoraj neprestano v vojni, in sicer s Perzijo, Poljsko, Avstrijo in Rusijo. Prva vojna v 19. stoletju je bila grška vojna za neodvisnost, (1821–32). Sledila je Krimska vojna (1854–56) med Francijo, Veliko Britanijo in Otomanskim imperijem proti Rusiji, ki se je nadaljevala med Rusijo in Otomanskim imperijem leta 1877. Leta 1878 je bil sklican Berlinski kongres, da bi se uredila situacija na Balkanu. Sledila je vojna Srbije in Črne gore z otomanskim imperijem, nato poraz otomanskega imperija in njegov konec na Balkanu. Srbijo in Črno goro je podprla Rusija, v nadaljevanju pa je prišlo do balkanske zveze med Srbijo, Bolgarijo, Grčijo in Črno goro (Južnič 1985: 48). Prav tako se je v Turčiji v tem času pojavilo prvo revolucionarno gibanje, in sicer leta 1876. To je bilo Mladoturško gibanje, ki je imelo ideje o odpravi sultanovega despotizma, o pravni enakosti podložnikov vseh veroizpovedi in o modernizaciji državne uprave po evropskem zgledu – uvedba zahodnih političnih institucij (Boden 2004: 482). Za Mladoturke lahko rečemo, da so jih navdihnili evropski filozofi in sociologi, njihova glavna želja pa je bila gradnja turške nacionalne identitete (Independent Commission on Turkey 2004: 11).

Otomansko cesarstvo je želelo pridobiti nazaj izgubljena ozemlja, in to s pomočjo Nemčije. Nanjo so bili vezani gospodarsko in vojaško. Nemčija je načrtovala železniško povezavo Berlin–Bagdad, poleg tega pa se je želela razširiti tudi na Srednji vzhod. V otomansko cesarstvo je pošiljala strokovnjake, ki so pomagali organizirati turško armado in turško mornarico (Južnič 1985: 42). Zaradi tega se je otomanski imperij v prvi svetovni vojni pridružil centralnim silam, saj je od njih pričakoval, da mu bodo pomagale vrniti izgubljena ozemlja (Južnič 1985: 74–6). Vendar so bila njegova pričakovanja napačna. Že v novembru leta 1914 mu je Rusija napovedala vojno, sledili pa sta Francija in Velika Britanija (Library of Congress 1995a). S premirjem v Mudrosu, 30. oktobra 1918, je prišlo do konca otomanskega imperija. Zaradi teženj neturških narodnosti po samostojnosti se je začel pojavljati turški nacionalizem (Južnič 1985: 74–6). Med prvo svetovno vojno so Rusom pomagali tudi prebivalci armenskega porekla, zaradi tega so jih Turki obtožili, da so ti pripravili zaroto proti njim. Prišlo je do poboja Armencev, ocene segajo tudi do enega milijona (Hobsbawm 2000: 48).

Po prvi svetovni vojni so sile antante zasedle Istanbul in začele načrtovati delitev Turčije. Med njimi so bile Italija, Francija, Velika Britanija in Grčija (Library of Congress 1995č). Turčija je morala podpisati mirovno pogodbo v Sevresu (10. 8. 1920) (Hobsbawm 2000: 29). Z njo je bila omejena na turško etnično ozemlje in je izgubila veliko pokrajin. Pogodba ni bila nikoli v celoti realizirana, ker je kemalistično gibanje ni priznalo (Sluga 1981: 547). Po mirovni pogodbi v Sevresu leta 1920 naj bi Turčiji ostala le še Anatolija. Nova država je zrasla na ruševinah bivšega imperija, poleg tega pa je bila izpostavljena neprestanim ozemeljskim težnjam s strani Grčije. Turki so se grškim intervencijam uprli šele z novim voditeljem, Mustafa Kemal pašo, ki je bil tako rekoč »utemeljitelj nove turške državnosti« (Južnič 1985: 82). Bil je vojaški poveljnik in kasneje prvi predsednik turške republike. Zaradi njegovega načina vodenja države se je obdobje njegovega mandata (1923–38) poimenovalo kemalizem. Ideološka osnova oziroma program, ki je preobrazil Turčijo pod njegovim vodstvom, je obsegal šest točk:

- sekularizem (ločitev države od cerkve, oziroma v turškem primeru, ločitev islama kot religije od države),
- reforme,
- nacionalizem,

- etatizem (kot poudarjanje enovitnosti in moči turške države, ki ima osrednjo vlogo in narekuje ekonomijo),
- republikanstvo (suverenost ljudstva in ne enega samega vladarja),
- populizem (mišljeno kemalizem kot široko zasnovano »ljudsko« gibanje; ideja, da so vsi turški državljani enaki, kljub temu, da niso vsi Turki (Library of Congress 1995d)).

Te smernice so obravnavali kot temeljna in ne spreminjajoča se načela, ki so tudi zapisana v ustavi republike. Spmembe, ki jih je uvedel Mustafa, so obsegale reorganizacijo vojske, javne uprave, šolstva, pravnega sistema (Južnič 1985: 81–3). Uvedel je sekularni kazenski zakonik, ki je bil oblikovan po evropskem vzoru ter je popolnoma preoblikoval zakone, ki se zadevajo žensk, poroke, družinskih odnosov. Nagovarjal je ljudi, naj se obnašajo kot Evropejci – v tem času sta bila fes in feredža prepovedana, spreminjali so se priimki in prišlo je do ukinitve častnih nazivov. Nedelja je bila uvedena kot dan počitka, pred tem pa je bil to petek (Library of Congress 1995d). Leta 1928 islam ni bil več državna religija, verske šole so zaprli in javno izobraževanje je bilo sekularizirano. V uporabi sta bili latinica in nova zakonodaja. Pomembna je bila tudi socialna osvoboditev žensk, ki so imele volilno pravico (Boden 2004: 474–83).

24. julija 1923 je bila v Lausanni sklenjena nova pogodba za Turčijo – pogodba iz Sevresa je bila zaradi zmage nad Grki in nove turške državnosti ukinjena (Južnič 1985: 81–3). Turčija je prevzela 40 % dolga Otomanske države, poleg tega pa je morala ohraniti nizke carine na uvozne izdelke vse do leta 1929 (Library of Congress 1995e). S to pogodbo so Turčiji vrnilo Trakijo in egejska otoka Timros in Tenedos. Pogodba je potrdila enakost muslimanskih in nemuslimanskih državljanov (*ibid.*), predvidena pa je bila tudi izmenjava prebivalstva med Turčijo in Grčijo. Toda tudi s to pogodbo se grško-turški spori niso nehali (Južnič 1985: 81–3). 29. 10. 1923 je bila Turčija proglašena za republiko, glavno mesto Ankara, Atatürk pa je bil imenovan za predsednika (Boden 2004: 483). Nastala je moderna turška država. Turčija je bila edina država, ki je bila v prvi svetovni vojni premagana in se je hkrati pogajala z zavezniškimi silami kot njim enakovredna država (Library of Congress 1995e).

Leta 1924 so sprejeli novo ustavo, ki je zamenjala tisto iz leta 1876. S to ustavo je Narodna skupščina postala predstavnik ljudstva, prav tako pa jim je garantirala vse

osnovne državljanske pravice. Po novi ustavi je bila skupščina voljena za štiri leta z univerzalno volilno pravico. Njene zakonodajne pravice so bile odobritev proračuna, razglašanje vojne in ratificiranje pogodb. Predsednik republike je bil prav tako izvoljen za 4 leta, in sicer s strani skupščine. Njegova pristojnost je bila imenovati ministrskega predsednika – premierja (Library of Congress 1995d).

Eden izmed glavnih ciljev Atatürkove politike je bila ohranitev neodvisnosti in integritete republike Turčije. Njegova vodilna misel je bila, naj bo mir doma in mir v tujini. Do leta 1925 je Turčija podpisala 15 prijateljskih pogodb z drugimi državami, prav tako se je pridružila tako imenovanemu Balkanskemu paktu (Grčija, Romunija, Jugoslavija), leta 1937 pa je Turčija podpisala pakt o nenapadanju z Afganistanom, Irakom in Iranom. Med drugo svetovno vojno je Turčija želela ostati nevtralna. Z Nemčijo je podpisala pakt o nenapadanju leta 1941, 2 leti prej pa je s Francijo in Veliko Britanijo podpisala pogodbo o vzajemnem sodelovanju. Leta 1944 je Turčija prekinila diplomatske odnose z Nemčijo in ji napovedala vojno. Posledično je leta 1945 postala 51. članica Združenih narodov (Library of Congress 1995d). V naslednjih letih, to je med leti 1947 in 1960, se je Turčija začela navezovati na Zahod. Zaradi svojega geostrateškega položaja in pomena v zahodnem obrambnem sistemu se je priključila zvezi NATO že leta 1952 (Boden 2004: 484–6; Judt 2005: 766). Po drugi svetovni vojni je rasla povezava Turčije z Združenimi državami Amerike. Leta 1947 je prišlo do podpisa Trumanove doktrine, s katero so ZDA želele ohraniti varnost Turčije in Grčije. Prav tako jim je bila s tem ponujena ekonomska pomoč in pomoč pri povojni obnovi (Maršalov načrt, namenjen evropskim državam po drugi svetovni vojni). Turčija je postala članica Sveta Evrope, 1959 pa se je prijavila za članstvo v Evropski skupnosti. Leta 1955 je Turčija skupaj z Iranom, Irakom, Pakistanom in Veliko Britanijo podpisala Bagdadski pakt (obrambni sporazum), ki se je kasneje preimenoval v CENTO (Central Treaty Organization). Zaradi regionalnega nesporazuma med Grčijo in Turčijo je dvakrat prišlo do krize, 1964 in 1967 (Library of Congress 1995f).

Atatürk je umrl v Istanbulu leta 1938 in za njim je žaloval velik del turškega naroda. Pomembno vlogo v turški politiki je imela vojska, ki se je postavila v vlogo varuha ustave in kemalizma. Leta 1960 je aretirala predsednika države in premierja z argumentom, da se je vlada preveč oddaljila od kemalističnih smernic in je zaradi tega ogrožen obstoj republike. Vlado je zamenjal Odbor za narodno enotnost (Committee of

National Unity – CNU), v katerem so bili častniki, ki so organizirali ta prevrat. Odbor je veljal za najvišjo avtoriteto, nova vlada pa je bila začasna. Leta 1961 so sprejeli novo ustavo, ki se je precej oddaljila od tiste iz leta 1924, vendar je še vedno vsebovala principe kemalizma. Sedemdeseta so bila zaznamovana s političnim ekstremizmom, terorističnimi aktivnostmi in hitrimi ekonomskimi spremembami, ki sta jih spremljali visoka inflacija in brezposelnost. Do politične krize je spet prišlo leta 1980, kjer je ponovno posredovala vojska. To je bil že tretji vojaški prevzem (prvi leta 1960, drugi pa 1971. leta). Cilj prvih dveh je bila institucionalna reforma, zadnji pa se je predvsem nanašal na red v državi. Imenovano je bilo petčlansko izvršilno telo – Nacionalni varnostni svet (NSC), ki je vzpostavil civilno vlado in imenoval premierja. Njihova prva naloga je bila ponovna vzpostavitev reda in miru. Vojno pravo je bilo razširjeno na vse province. Zaradi tega je Zahod je prekinil ekonomsko pomoč s Turčijo, prav tako pa so turškim delegatom zavrnilo sedeže v Svetu Evrope, dokler ne bo ponovno uvedena demokracija. Osnutek nove ustave je bil podan leta 1982. Leta 1983 so podali nov zakon o strankah, s katerim so prepovedali aktivnost (za deset let) vsem politikom, ki so bili dejavni v času do leta 1980. Prav tako pa so stranke morale dobiti privolitev s strani vojske (Library of Congress 1995c). Kljub temu, da ustava iz leta 1982 opredeljuje Turčijo za parlamentarno republiko, je z njo svoboda mišljenja omejena in podrejena nacionalnim interesom, kar je večkrat izgovor za številne kršitve človekovih pravic. Od leta 1983 velja Turčija za konzervativno, religiozno, nacionalistično in gospodarsko liberalno državo (Boden 2004: 474–5).

Po zlomu Sovjetske zveze je Turčija poskušala ohraniti dobre odnose z novimi republikami Srednje Azije. Njen glavni argument je bil: izkušnja Turčije kot sekularne republike lahko služi kot uporaben model za te države. Prav tako je Turčija izboljšala odnose z Bolgarijo ter ohranila dobre odnose z Albanijo in Makedonijo (Former Yugoslav Republic of Macedonia). Odnosi z Grčijo so tudi v nadaljevanju ostali zapleteni. Glavni vzrok je bil Ciper zaradi pomorskih in zračnih pravic. V letu 1987 je prišlo do velikega zapleta, toda obe državi sta pristali na diplomacijo in se s tem izognili vojni. Leta 1989 je Özal, turški premier, po 36. letih obiskal Atene. Pogovori o Cipru so ostali nedokončani, in ta ostaja razdeljen (Library of Congress 1995g). Ob koncu hladne vojne je turška strateška lokacija dobila nov pomen, postala je povezava med Evropo in Azijo (Judt 2005: 766).

Danes je v državi zelo pomembno kmetijstvo, v njem je namreč zaposlenih 40 % prebivalstva – vendar pa prispeva le 15 % BDP. Veliko se ukvarjajo s poljedelstvom in živinorejo, tudi z ribištvom, rudarstvom in umetnim namakanjem. V industrijskem sektorju so pomembne naslednje industrije: tekstilna, industrija vozil, cementna, kemijska in naftna industrija. V zadnjih letih pa se je zelo razvil in se še razvija turizem. V državi sta visoki brezposelnost in inflacija. Državni proračun pa je dodatno obremenjen zaradi vojske (Boden 2004: 476–7).

22. julija 2007 so v Turčiji potekale splošne volitve. Pri teh so imela tako pristopna pogajanja EU kot tudi politične ali institucionalne reforme, do katerih bi moralo priti, zelo malo vpliva. To lahko pripišemo očitnemu upadu podpore članstvu v EU. Glavni razlog za upad je prepričanje, da so s Turčijo ravnali nepravilno, in sicer predvsem zaradi različnih pristopov k reševanju glavnih problemov – Ciprsko vprašanje in Kurdi (Institute for European Politics 2007: 74). Na volitvah je zmagal Abdullah Gül. Mnogi mu očitajo nepristranskost in povezovanje s političnim islamom, kljub temu pa je prvi predsednik sodobne Turčije (Žurnal24.si 2007). V času predsedovanja Atatürka je bila v državi na oblasti le ena stranka, med leti 1946 in 1960 pa se je strankarska politika v Turčiji spremenila, in sicer je prišlo do uvedbe večstrankarskega političnega sistema. Zaradi tega je bila situacija v državi večkrat napeta, saj stranke niso našle skupnega jezika, posledično pa je tudi prišlo do vojaških intervencij. Odkar je Turčija postala republika se je zamenjalo že 10 predsednikov, Gül je 11. po vrsti. Dinamične pa so bile tudi menjave strank na oblasti.

Za Turčijo so se pojavile še druge alternative kot je na primer privilegirano partnerstvo. Vladajoča elita tudi išče alternativne mednarodne ekonomske in politične priložnosti za Turčijo. Povezujeta se dve strani, in sicer nasprotniki Turkov v Evropi in pa nasprotniki demokracije v Turčiji. Ti dve strani skupaj iščeta alternative v Aziji. To bo lahko imelo resne posledice, še posebej zato, ker je Turčija za Evropo pomembna zaradi globalne vloge EU, varnosti energije za Evropo, dialoga z islamom in zaradi evropskega islama. Razočarana Turčija pač ne bo pomagala Evropski uniji (Institute for European Politics 2007: 76).

2.2 Zgodovina odnosa Turčija – Evropska unija

Turčija si je že zelo zgodaj začela prizadevati za sodelovanje z Evropo. Svet Evrope jo je sprejel kot polnopravno članico v avgustu 1949. Do takrat je Turčija izpolnila 2 pogoja za članstvo, in sicer status evropske države ter spoštovanje človekovih pravic, demokracije in vladavine prava (kar zagotavlja turška ustava). V nadaljevanju se je Turčija leta 1951 priključila zvezi NATO, OEEC (OECD), CSCE (OSCE) in EBRD. Danes je Turčija včlanjena v vse evropske institucije z izjemo Evropske unije (Independent Commission on Turkey 2004: 12).

Leta 1959 je Turčija oddala prošnjo za včlanitev v Evropsko gospodarsko skupnost. Od takrat je turška vlada veliko naredila na tem, da bi državo modernizirala in izpolnila kopenhagenske kriterije. Sporazum o pridruženju je bil podpisan v Ankari¹, 1963, kjer je bilo govora tudi o tem, da bo v prihodnosti Turčija lahko postala članica EU. Konec 70-ih je bil podan predlog, da se Turčija pridruži Evropski uniji hkrati z Grčijo, vendar ga je Turčija zavrnila. Leta 1987 je ponovno zaprosila za polnopravno članstvo. Evropska komisija je do 1989. oblikovala mnenje, katerega je Evropski svet odobril šele 2 meseca kasneje in zavrnil pristopna pogajanja. Obrazložitev je bila, da Skupnost prehaja skozi veliko sprememb in nova širitev ni primerna. Problematični so bili tudi: ekonomska ter politična situacija v Turčiji, negativne posledice spora med Turčijo in eno izmed članic Skupnosti, situacija v Cipru. Poleg tega so izpostavljali njene šibke točke: ekonomske in politične probleme (predvsem problem človekovih pravic), ki predstavljajo oviro za pristopna pogajanja. Turčiji so predlagali vrsto ukrepov, začetek pristopnih pogajanj pa preložili za obravnavo po letu 1995, kljub temu, da so njeno primernost za članstvo potrdili na več sestankih (Independent Commission on Turkey 2004: 13). Med predlaganimi ukrepi so bili: dokončanje carinske unije, pospeševanje industrijskega in tehnološkega sodelovanja ter obnovitev finančnega sodelovanja in krepitev političnih ter kulturnih povezav. Turška pridružitvena strategija v letih 1996–97 je temeljila na štirih argumentih, in sicer:

- Turčija je ena izmed redkih držav, ki ima dolgotrajen odnos z Evropsko unijo, kakršnega ni imela še nobena od ostalih kandidatk.

¹ *Agreement Establishing an Association Between the European Economic Community and Turkey*, Ankara September 1 1963, http://www.mfa.gov.tr/agreement-establishing-an-association-between-the-european-economic-community-and-turkey-_signed-at-ankara_-september-1_-1963_.en.mfa (29. 8. 2008).

- V primerjavi z ostalimi ima parlamentarno demokracijo dlje časa in jo zato lahko označimo kot bolj napredno.
- Turčija predstavlja za Evropsko unijo strateške in ekonomske prednosti (stabilnost na JV, vpliv na kavkaške države in vpliv na države srednje Azije).
- S sprejemom sekularne in demokratične Turčije v EU bi Evropska unija potrdila, da je tolerantna in moderna skupnost ter ne le krščanski klub (Barchard 1998: 5–6).

V nadaljevanju je Turčija leta 1996 vstopila v carinsko unijo, morala bi že 4 leta prej (pogajanja so se pričela že leta 1993). Leta 1997 je potekalo Luksemburško srečanje, na katerem so začeli s pristopnimi pogajanjmi z vzhodnimi in srednjeevropskimi državami, Turčijo pa so izključili (Evropski svet ji ni podelil statusa države kandidatke za članstvo). Razlog je bil v sporni zadevi – mučenju v Turčiji. Turčija je bila ob tem seveda razočarana, še posebej, ker je prvo prijavo vložila že leta 1963, sklenila carinsko unijo in sprejela sporazum o združenju (Barchard 1998: 1). Turčija je že leta 1973 sprejela 22-letni program za carinsko unijo, katerega se je tudi držala do leta 1988. Leta 1998 je Turčija že pomislila, da bi umaknila svojo prijavnico za vstop v EU, saj so dobile prednost celo postkomunistične države. Poleg tega pa je zaradi bilateralnih nesporazumov, med Grčijo in Turčijo, Turčija dobivala vse manj finančne pomoči s strani Evropske unije, zaradi česar je naklonjenost Evropski uniji padla. V letih 1980 in 1990 je Turčija postala pomembna ekonomska partnerica Evropske unije, predvsem kar se tiče tekstila, politični odnosi pa so se poslabšali – vzrok je bilo spoštovanje človekovih pravic (Barchard 1998: 4).

Do napredka v turško evropskem odnosu je prišlo leta 1999, na zasedanju Evropskega sveta v Helsinkih. Odločili so namreč, da je Turčija država kandidatka, ki ji je namenjeno, da se pridruži Evropski uniji na podlagi enakih kriterijev, kot veljajo za ostale evropske države. S tem je Turčija ponovno dobila močno stimulacijo za nadaljevanje reformnega procesa. Leta 2001 je Evropski svet sprejel pristopno partnerstvo med Evropsko unijo in Turčijo, kasneje istega leta pa še nacionalni program za sprejem *acquisa*. Evropski svet je potem v Bruslju leta 2002 podal mnenje, da je Turčija na dobri poti k uresničitvi kopenhagenskih političnih kriterijev, in da je naredila pomemben napredek, kljub temu, da ima še vedno nekaj primanjkljajev. Odločili so se, da bodo leta 2004 ponovno preverili, če Turčija izpolnjuje kopenhagenske kriterije, in v

pozitivnem primeru se bodo pogajanja nemudoma začela. Od leta 2003 naprej je turška vlada pospešila svoja prizadevanja za reforme, prav tako se je povečala predpristopna finančna pomoč Turčiji. Okrepilo se je pristopno sodelovanje in carinska unija med Evropsko skupnostjo in Turčijo se je razširila ter poglobila (Independent Commission on Turkey 2004: 14).

Veliko držav članic je imelo pomisleke glede turškega članstva, kot argumente so navedli: velikost, družbena in ekonomska zaostalost, človekove pravice in grožnja nenadzorovanih migracij, glavni motiv pa so družbene in kulturne razlike (predvsem verska dimenzija). Navkljub tem zadržkom pa je Turčija strateško zelo pomembna za Evropo in posledično želja po dobrih odnosih prevlada negotovosti. Leta 2004 je bilo podano Poročilo Evropske komisije o napredku Turčije, ki je predstavljalo zeleno luč za začetek pogajanj (Independent Commission on Turkey 2004: 15).

Do začetka pogajanj je prišlo 3. oktobra 2005, ki naj bi trajala do leta 2015. Potekala bodo v okviru 35. poglavij pravnega reda EU. Do danes je Turčija odprla že 8 poglavij (Znanost in raziskave, Podjetništvo in industrijska politika, Statistika, Finančni nadzor, Vseevropska omrežja, Varstvo potrošnikov in zdravja, Pravo družb in Poglavje o intelektualni lastnini). Francija je leta 2007 blokirala pogajanja o ekonomski in monetarni politiki (+ 4 druga poglavja), prav tako pa je bilo decembra 2006 blokiranih še 8 od 35 poglavij zaradi turške blokade prometa s Cipra, Turčija je namreč blokirala vsa letališča in pristanišča. V nadaljevanju je Ciper dovolil nadaljevanje pogajanj o ostalih poglavjih (Delo.si 2008).

Inštitut za evropsko politiko razkriva, da je glavni problem evropsko-turškega odnosa v pomanjkanju pogodbenega zaupanja (Institute for European Politics 2007: 75). Evropska unija se v preteklosti ni držala svojih obveznosti do Turčije in tako med vse več Turki prevladuje mnenje, da jih želi Evropska unija zgolj oslabiti. Še en razlog za turški odpor je suspenzija že prej omenjenega poglavja pristopnih pogajanj o kriteriju za Evropsko monetarno unijo, in sicer s strani Francije. Dodatno je k upadu interesa za pristop k Evropski uniji prispevala premalo uspešna vlada, ki je imela težave z nadaljevanjem reformnega procesa in izvrševanjem že prej sprejetih pravnih in političnih reform, odpor pa je kazala tudi vladajoča elita in kasneje javno mnenje. Največji padec v evropsko-turškem odnosu je bil decembra 2006 in januarja 2007, ko je prišlo do suspenzije 8.

poglavij pristopnih pogajanj, in sicer zaradi grško-ciprskega veta. V tem času je kredibilnost Evropske unije je celo tako padla, da je vojska intervenirala v funkcioniranje turške politike (kljub temu, da se je vojska intervencijam že nekaj let izogibala). Tako kot sta se transformirali turška domača in zunanja politika pod pritiskom pristopnega procesa k Evropski uniji v zadnjih letih, se je preoblikovala tudi turška vojska. Ta je celo dovolila, da se zmanjša njena ugledna vloga, in sicer tako, da so se spremenile njene dolžnosti in funkcioniranje ter sestava Nacionalnega varnostnega sveta (Institute for European Politics 2007: 75–6).

Pritiski z evropske strani, EU spodbuda in tudi napredek v pristopnih pogajanjih, so pomembni za Turčijo, saj lahko pomagajo pospešiti reformni proces. Evropeizirana Turčija bi lahko pomagala Evropi, ki nujno potrebuje širšo perspektivo, in sicer skupaj s svojimi sosedi na Balkanu, Mediteranu in Vzhodni Evropi. To so namreč regije, ki vsebujejo ogromno različnih in progresivno integrirajočih se podregij, torej manjših regij, ki so se sposobne progresivno integrirati v multiregionalni svet (Institute for European Politics 2007: 76)

3 INTERPRETACIJA ARGUMENTOV ZA TER ARGUMENTOV PROTI VSTOPU TURČIJE V EU

3.1 Moderna in tolerantna skupnost

Vstop Turčije v Evropsko unijo predstavlja veliko izzivov kot tudi priložnosti za Evropsko unijo. Ena izmed priložnosti je, da bi bila Evropska unija z vstopom Turčije potrjena kot moderna, sekularna in tolerantna skupnost. V Evropi že sedaj biva veliko muslimanov, ki predstavljajo zelo različen skupek etničnosti, verskih združenj, filozofskih in političnih prepričanj ter sekularnih tendenc, jezikov in kulturnih tradicij. Statistično niso najboljše popisani in tudi demografski podatki so več ali manj neuradne ocene, ki se zelo razlikujejo. Vseeno pa se Turčija bistveno razlikuje od teh držav, saj je 98 % prebivalstva muslimanskega. Turčija je postala republika leta 1923 in že bila v času kemalizma, kot navaja Boden (2004: 483), sekularna država.

Ob tej delovni hipotezi sem si postavila dve vprašanji. Prvo: Zakaj bi bila Evropska unija ravno z vstopom Turčije potrjena kot moderna, sekularna in tolerantna skupnost

(kako Turčija ustreza tem kriterijem) in kje se Evropska unija kaže kot moderna in tolerantna skupnost? Drugo vprašanje: Zakaj je to priložnost za EU?

Če se najprej osredotočim na prvo vprašanje, se Evropska unija kaže kot moderna in tolerantna skupnost na različne načine. Vsebuje različne družbe in se ponaša z geslom 'Združeni v različnosti'. Ta slogan se je začel uporabljati okoli leta 2000 in njegovo sporočilo se glasi, da si vsi Evropejci družno prizadevamo za mir in blaginjo v Evropi. Poudarja se, da so številne različne kulture, navade in jeziki v Evropi prednost za našo celino (Urad Vlade RS za komuniciranje 2008).

V Evropski uniji danes živi že 15 milijonov muslimanov, ki skupaj predstavljajo 3 % celotne populacije Evropske unije in največjo versko manjšino v Uniji. Muslimani niso enakomerno razporejeni, ampak so več ali manj skoncentrirani v le nekaj državah: Francija, Nemčija, Belgija, Velika Britanija, Nizozemska, Grčija in Bolgarija². V zahodno Evropo so se muslimani naseljevali predvsem iz večjih kolonialnih imperijev, razlog pa je bil v tem, da je Evropi primanjkovalo delovne sile (Amghar in drugi 2007, 1). To migracijo so najprej smatrali kot začasno. Po letu 1980 pa so opustili idejo o začasnih selitvi in so se odločali za stalno preselitev. To se je odražalo tudi v tem, da so otroci teh delavcev začeli obiskovati evropske šole, povečalo se je število mošej, medtem ko nekaj let nazaj sploh niso v Evropi obstajale. Prve mošeje so bile močno vezane na države, ki so jih financirale, Alžirijo, Maroko in Turčijo, vendar pa se je islam vseeno počasi evropeiziral, še posebej se je to videlo pri novih generacijah, ki so bile rojene v Evropi, kljub temu pa je bilo prisotne veliko verske, etnične in rasne diskriminacije (Amghar in drugi 2007, 2–3). Problematična ostaja predvsem predstava o muslimanskih skupnostih, saj imajo zaradi dogodkov 11. septembra 2001 negativen prizvok, še posebej v medijih (Amghar in drugi 2007, 12).

Simon Kuper navaja primer dobre prakse, in sicer preseljevanje Italijanov v Francijo ob koncu 17. stoletja (Kuper 2007). Tudi v Franciji je takrat vladalo vesplošno negativno mnenje o Italijanih. Menili so, da so Italijani manj izobraženi in preveč ozaveščeni s svojo vero, in da se ne bodo nikoli integrirali, vendar so se. Podobno Evropska unija muslimane pogosto obravnava kot nezmožne integracije ali asimilacije. Razlog je v še

² Delež muslimanov v teh državah niha od 3 do 13 %. V severnih državah EU, na Balkanu ter v Italiji in Španiji je muslimanov okoli 1 %.

vedno visoki stopnji brezposelnosti in ohranjanju običajev, ki so v nasprotju s spoštovanjem človekovih pravic (zločini iz časti, obrezovanje ...). Poleg tega je tudi stopnja natalitete med muslimani večja, zaradi česar se porajajo tudi teorije o islamizaciji od znotraj (Kuper 2007). Podatkov o socialno-ekonomskem položaju muslimanov v Evropi je malo. Zelo pogosto so v slabšem ekonomskem položaju, stopnja brezposelnosti je višja, plače so nižje, prav tako imajo slabše pogoje za zdravstveno zavarovanje in bivanje. Vendar pa celotna situacija ni tako slaba, sploh za drugo ali tretjo generacijo imigrantov (Amghar in drugi 2007, 8) in večina tovrstnih stereotipov je pretirana in bodo čez čas minili kot v primeru Italijanov. Namreč povprečen profil evropskega muslimana dandanes zgleda tako: ima 2 ali 3 otroke, ki hodijo v javno (in ne versko) šolo. Je relativno reven, ampak zadovoljen in srečen, vendar obenem jezen zaradi diskriminacije. Ni verski fanatik in nasprotuje terorizmu. Dejstvo je, da bi bila integracija uspešnejša, če bi jim evropske države pomagale (*ibid.*).³ Veliko muslimanov meni, da so ravno oni tisti, ki bi si morali bolj prizadevati za integracijo. V resnici pa je uspešna integracija v veliki meri odvisna od družbe – družba mora spodbujati integracijo in odstraniti ovire zanjo (European Monitoring Centre for Racism and Xenophobia 2006: 4). Slogan »Združeni v različnosti« vsekakor govori v prid vstopu Turčije v Evropsko unijo. Ne samo, da bi ga EU s tem potrdila, kot tudi tolerantnost in modernost, ampak še več, z vstopom Turčije bi Evropska unija medse sprejela državo, ki je sicer drugačna od nje, a kulturno zelo bogata in lahko Evropsko unijo s svojo drugačnostjo obogati ter ji da tudi določeno prednost v primerjavi z drugimi državami.

Kot moderna in tolerantna skupnost se Evropska unija kaže tudi s spodbujanjem multikulturnega dialoga, s katerim je zaznamovano celo letošnje leto. Namen je predvsem predstaviti prednosti, ki jih prinaša kulturna različnost, torej prednosti tolerance, ki seveda prispeva k boljšemu razumevanju, in spodbujati medkulturni dialog in medkulturne odnose. S to pobudo Evropska unija dokazuje, da si res prizadeva za ohranjanje različnosti in za sobivanje različnosti in s tem potrjuje svoje besede. Različni projekti so potekali na nacionalni ravni, prav tako pa so se odvijali projekti⁴, ki niso bili

³ Pomoč držav pri integraciji priseljencev je možna v različnih oblikah: opustitev stanovanjske segregacije in preprečevanje nastajanja getov, saj ti ne pomagajo pri integraciji; pomoč pri učenju nacionalnih jezikov; manj siljenja v integracijo (Kuper 2007).

⁴ Teme projektov so bile naslednje: urbana kultura, popularna umetnost, sodelovanje mladih, migracije, mediji, izmenjava lokalnih pobud, video projekti, projekti na temo manjšin in dejavnosti priseljeniških skupnosti. Projekte so izvedli v obliki umetnostnih dogodkov, glasbenih dogodkov, razprav in delavnic. Potekali so tudi dnevi evropskega filma in razni festivali, med njimi tudi Festival mode, nakita in glasbe iz

omejeni samo na države članice EU, ampak so vključevali tudi druge države. Evropski uniji je uspelo združiti evropske države, zato je prav, da se sooči tudi z izzivi, ki jih prinašata kulturna in verska različnost tega kontinenta, da bo s tem potrdila svojo modernost in sekularnost (Europa.eu 2007). O medkulturnem dialogu je letos govoril tudi komisar Janez Potočnik⁵, ki je poudaril različnost kot eno izmed najpomembnejših značilnosti Evropske unije. S sprejemom Turčije bo EU potrdila svojo zrelost in bo pokazala, da je svetovna velesila, utemeljena na sekularnosti ter načelih demokracije in 'združena v različnosti' (Govor komisarja Potočnika: stran 3–5).

Evropska unija je odprta za vse evropske države, ki spoštujejo njene vrednote in so predane k zagotavljanju le-teh. Pogoji za članstvo v Evropski uniji so: država mora biti evropska in mora spoštovati vrednote Evropske unije, ki so naštet v 2. členu ustavne⁶ pogodbe⁷, izpolnjevati mora kopenhagenske kriterije (politični, institucionalni vidik, ekonomski in monetarni cilji; ti kriteriji veljajo od leta 1993), Unija pa mora biti sposobna sprejeti nove članice (Independent Commission on Turkey 2004: 9).

Ali je Turčija evropska država? To je odvisno od geografije, kulture, zgodovine, sprejema s strani drugih evropskih držav in pa odločitev, ki jih sprejema Turčija (Independent Commission on Turkey 2004: 9). Sama zgodovina in kultura Turčije sta seveda povezani z Evropo, geografsko gledano pa je Turčija evrazijska država. Turčija je poskusila sodelovati z Evropsko unijo že leta 1959, ko je prvič zaprosila za članstvo. Drugič se je to zgodilo leta 1987, naslednjič 1999, ko so ji dali status države kandidatke, leta 2002 pa so se odločili o pristopnih pogajanjih. Do sedaj je uspešno in odgovorno delovala v veliko drugih mednarodnih organizacijah (NATO, OECD, CSCE, EBRD, ISAF, EUPM, KFOR, UNMIS, UNMIL). Od nje se pričakuje, da bo podobno tudi v Evropski uniji (Independent Commission on Turkey 2004: 24–5). Vsekakor je Turčija sekularna država, saj je taka postala že leta 1923 z ustanovitvijo republike. Sekularnost

Orienta (topljenje orientalske in evropske kulture) in vsakoletni muslimansko-krščanski teden. Ustvarjena je bila spletna stran, ki spodbuja povezovanje in izmenjavo najboljših praks na ravni EU, prav tako pa je v letu 2008 organiziranih 6 razprav na temo medkulturnega dialoga.

⁵ *Medkulturni dialog kot temeljna vrednota Evropske unije*, Ljubljana 7 januar 2008, http://ec.europa.eu/commission_barroso/potocnik/news/docs/20080107_speech_medkulturnega.pdf (11. 7. 2008).

⁶ *Prečiščena različica pogodbe o Evropski uniji*, Maastricht 7 Februar 1992, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0013:0045:SL:PDF> (31. 8. 2008).

⁷ Vrednote, ki so naštet v 2. členu ustavne pogodbe so: spoštovanje človekovih pravic, svoboda, demokracija, enakost, vladavina prava, spoštovanje človeškega dostojanstva.

so potrdili tudi z reformami: ukinitvev sultanata, ukinitvev kalifata, sprejem zakona o pokrivalih, spodbujanje evropskega načina oblačenja, sprejem gregorijanskega koledarja, nove turške abecede, novega civilnega trgovskega in kazenskega zakonika ter ukinitvijo islamske poligamije. Islam je bil kot uradna religija izbrisan iz ustave, ženske pa so pridobile aktivno in pasivno volilno pravico. Namen teh ukrepov je bil zmanjšati politične funkcije islama in vlogo verskih institucij v turškem pravnem sistemu (Independent Commission on Turkey 2004: 12). Za mnoge muslimane je občutek pripadnosti Evropi izrednega pomena, kot tudi evropsko državljanstvo. Zelo veliko se ukvarjajo z notranjimi političnimi zadevami, njihovi mediji in združenja pa postajajo vse bolj in bolj evropski (Amghar in drugi 2007, 5). Sodeč po javnomnenjskih raziskavah Turki podpirajo sekularni sistem in ne vidijo potrebe po političnem islamu. Najprej se štejejo za Turke, šele potem za Muslimane, kar pomeni, da dajejo prednost državljanstvu pred vero (Independent Commission on Turkey 2004: 26–8).

Če se sedaj posvetim drugemu vprašanju, torej kaj vstop Turčije pomeni za EU, ugotavljam, da sprejem sekularne Turčije za EU nedvomno prinaša veliko priložnosti. S tem bi potrdila svoj status tolerantne družbe, ki je pripravljena sprejeti različne države. Kajti ena izmed značilnosti EU je prav gotovo njena notranja različnost, ki jo povezujejo skupne vrednote, kot so svoboda, demokracija, spoštovanje človekovih pravic in vladavina prava. Poleg tega bi s sprejemom Turčije Evropska unija lahko imela pomembno vlogo povezovalke med Zahodom in islamskim svetom, prav tako pa bi bila to lepa potrditev kompatibilnosti islama in demokracije. Turčija ni enaka ostalim islamskim državam, saj ima močne kulturne korenine, sekularno demokracijo ter dolgoletno navezavo na Zahod. Kljub temu pa bi uspešna turška priključitev ponazorila drugim islamskim državam, da je možno kombinirati verska prepričanja in tradicije z načeli zahodnih družb (Independent Commission on Turkey 2004: 16). Tako lahko rečemo, da bi turška priključitev okrepila položaj Evropske unije v zunanji politiki, in sicer predvsem v južni regiji (Bližnji Vzhod, Srednja Azija, Južni Kavkaz in Mediteran), ki je zelo pomembna za evropsko varnost.

Prav tako pa je vredno pogledati, kaj se zgodi, če EU ne sprejme Turčije. Turčija je že v svoji pridružitveni strategiji v letih 1996 in 1997 uporabila argument, da bi Evropska unija ob zavrnitvi Turčije izpadla kot 'krščanski klub', s čimer bi se prepad med severnimi krščanskimi in južnimi muslimanskimi državami Mediterana samo povečal

(Barchard 1998: 6). Zavrnitev članstva v Evropski uniji bi ogrozila reformni proces v Turčiji in celo lahko privedla do ultranacionalističnih izbruhov, nasilja nad Kurdi, nestabilnosti in vojaške intervencije (Independent Commission on Turkey 2004: 21–22). Razočaranje v neuspešnih pogajanjih z EU bi lahko privedlo tudi do krize turške identitete in politične nestabilnosti, kar bi pomenilo nastanek nove nestabilne regije, in sicer tik pred pragom, oziroma v neposredni bližini Evropske unije (Independent Commission on Turkey 2004: 42–5), česar pa si seveda ni dobro želeli. Poleg tega bi se zunanja politika v Turčiji obrnila popolnoma proti Evropski uniji, ponovno bi se usmerili v sodelovanje z Združenimi državami Amerike (Barysch in drugi 2005: 66). Alternativa za Turčijo, ki se pojavlja, je ohranjanje statusa *quo*. Ta opcija seveda ne bi bila najboljša za EU, saj bi EU s tem izgubila možnost vplivanja na Bližnjem Vzhodu. Kljub temu pa EU še vedno vztrajno opozarja, da so pogajanja s Turčijo odprte narave, da konec še ni predviden, kar pomeni, da se Turčija morda uspe priključiti Evropski uniji, morda pa ne. Prav zaradi tega v Turčiji podpora članstvu v Evropski uniji upada, prav tako pa tudi podpora reformam, ki jih v Turčiji želi izpeljati Evropska unija, saj je teh vse več in več, Turkom pa se zdijo nepomembne. Treba je poudarjati, da se na Turčijo gleda kot na druge države, ki so tudi morale sprejeti podobne reforme, saj je cilj teh seveda bogatejša, močnejša in stabilnejša nova članica Evropske unije (Barysch in drugi 2005: 28–9).

Na podlagi teh zaključkov lahko rečem, da sem potrdila svojo prvo delovno hipotezo, ki se glasi: *EU bi bila z vstopom Turčije potrjena kot moderna, sekularna in tolerantna skupnost*. Evropska unija je diverzificirana in fleksibilna skupnost, ki si prizadeva spodbujati multikulturni dialog in se ponaša s sloganom 'Združeni v različnosti'. Članstvo velike muslimanske države bi seveda spremenilo profil Evropske unije, vendar v njej že danes biva veliko pripadnikov islamske vere po različnih državah, ki so uspešno integrirani in tudi produktivni v družbi. Turčija izpolnjuje kopenhagenske kriterije in je sekularna država, z Evropo pa jo povezujejo zgodovina, kultura in geografija. Pomembno je, da se Turčijo obravnava kot ostale države kandidatke in ne kot posebnost, saj je tako kot ostale države kandidatke izpolnila kopenhagenske politične kriterije pred začetkom pogajanj leta 2005. Poleg tega pa lahko s svojo bogato kulturo in strateškim položajem Evropski uniji veliko ponudi. S tega vidika je vstop Turčije v EU prednost oziroma priložnost za EU.

3.2 Geostrateški položaj

Turčija lahko zaradi svojega geostrateškega položaja veliko prispeva k evropski ekonomiji in evropski varnosti. Zaradi svoje geografske lokacije predstavlja pomembno povezavo Evropske unije s srednjo Azijo in ostalimi sosednjimi državami. V Istanbulu je 5. junija 2007 potekala konferenca o skupni evropski energetske politiki v sklopu pridruževanja Turčije Evropski uniji. Turčija in EU sta se odločili, da bosta uskladili energetske tržne politike in prakso v skladu s pravnimi določbami Evropske unije. Velik poudarek je bil na alternativnih poteh za energijo (Institute for European Politics 2007: 114). Evropska unija ima velika pričakovanja glede regionalne stabilnosti, še posebej pa jo zanimajo politične in ekonomske povezave Turčije z njenimi sosednjimi državami. Priključitev Turčije bi se od prejšnjih širitvev razlikovala predvsem zaradi kombinacije različnih dejavnikov, in sicer prebivalstva, velikosti, geografske lokacije, ekonomije, varnosti in vojaškega potenciala, kajti vsi ti dejavniki na kupu omogočajo Turčiji, da prispeva k regionalni in mednarodni stabilnosti (EurActiv 2004a). S pomočjo ustrezne finančne pomoči lahko Turčija postane pomembna povezava med 'različnimi' svetovi (Institute for European Politics 2007: 113).

Svojo drugo delovno hipotezo sem obravnavala v dveh delih. Najprej me je zanimalo, kako lahko Turčija zaradi geostrateškega položaja pripomore k evropski varnosti, pri čemer sem upoštevala močno turško vojsko, odnos s sosednjimi državami in možnost projekcije stabilnosti v sosednje regije, pri vplivu geostrateškega položaja na evropsko ekonomijo pa sem se osredotočila predvsem na ekonomsko varnost, ki bi jo Evropski uniji omogočila Turčija z alternativnimi potmi za prenos energije iz držav dobaviteljic v države uporabnice, s čimer bi se seveda zmanjšala odvisnost od Rusije.

3.2.1 Evropska varnost

Varnostna kultura se tekom časa spreminja, še posebej pa se razlikuje med državami. Splošne preference držav so ponavadi ukoreninjene globoko v nacionalni zgodovini ali geografiji. Zaradi pojava novih trendov⁸ in novih groženj, kot so mednarodni terorizem, transnacionalno organiziran kriminal in regionalni konflikti, se je pojavilo ogromno teženj po članstvu v Evropski uniji in NATU. Središče nacionalnih varnostnih agend je

⁸ Kot nove trende pojmujejo na Inštitutu za evropsko politiko (Institute for European Politics 2007: 8, 15–16) geopolitično nagnjenje k transatlantski skupnosti, demokratizacijo in civilno kontrolo varnostnih aparatov, vojske.

še vedno priznavanje človekovih pravic in demokratičnih vrednot, poleg tega pa so države pozorne tudi na nove grožnje (Institute for European Politics 2007: 8, 15–16). Vojska držav članic je vključena v veliko mirovnih operacij, v reševanje konfliktov in v postkrizni menedžment. Tudi Turčija je zelo dejavna, saj je vključena v mnoge akcije in organizirane skupine kot so: BiH, ISAF, EUPM, KFOR, UNMIS, UNMIL, DR Congo: MONUC in številne druge. Podprla je tudi različne misije Združenih narodov, Nata, Evropske unije, sodelovala v raznih mirovnih operacijah (Institute for European Politics 2007: 16).

Poleg tega ima Turčija zelo močno vojsko, ki je ena izmed največjih in najbolj usposobljenih, pomembna pa je predvsem zaradi svojega geostrateškega položaja. Že v preteklosti je imela pomembno vlogo obrambe tako pred zunanjimi kot pred notranjimi grožnjami, še posebej pa se je to izkazalo v zadnjih letih vpričo nemirov na Bližnjem vzhodu, vojni v Iraku. Zaradi tega ima vojska veliko zaupanje turških državljanov (Institute for European Politics 2007: 168). Varnost je bila tako v Turčiji dosežena s pomočjo vojske, ker pa se pojavljajo nove in drugačne grožnje, kot na primer razne epidemije, terorizem in okoljevarstveni problemi, se spreminja tudi varnostna kultura v Turčiji. V skladu s pristopnim okvirom ter procesom evropeizacije bo morala Turčija narediti še veliko sprememb, še posebej v zunanji in varnostni politiki (Institute for European Politics 2007: 169).

Vojaške zmožnosti Turčije bi lahko ob pojavu novih groženj veliko prispevale k evropski varnostni in obrambni politiki (*ESDP – European Security and Defense Policy*), ki jo Turčija podpira. Je ena izmed najmočnejših NATO partnerjev, sodelovala je že v veliko mirovnih operacijah (Kosovo, BiH, Makedonija, Afganistan), kot tudi pri izdelavi Konvencije o prihodnosti Evrope, ki predstavlja prispevek k izboljšanju evropske varnostne in obrambne politike. Geostrateški položaj in dobri odnosi Turčije s sosednjimi državami omogočajo Turčiji, da bi v prihodnosti delovala kot prehodna država med Evropsko unijo in Rusijo, Bližnjim Vzhodom ter Kaspijskim jezerom in morda tudi kot most med kulturno drugačnimi svetovi (Independent Commission on Turkey 2004: 18–19). Ena izmed skrbi, ki se je pojavlja, je turška vez z Ameriko. Vendar pa se opaža po stilu turške diplomacije, vrednotah, da je Turčija bližje politikam Evropske unije kot pa Amerike (Barysch in drugi 2005: 43–5).

3.2.2 Energetika in ekonomska varnost

Geostrateški položaj je za Turčijo velika prednost, saj ji ponuja veliko možnosti. Ena izmed njih je tudi, da bi lahko v prihodnosti delovala kot tranzitna država med EU in Bližnjim Vzhodom za prenos energijskih zalog, naravnih virov in vode (Independent Commission on Turkey 2004: 18–19). Evropsko unijo namreč skrbi prihodnost njenih energetskih zalog. Zmanjšati želi svojo odvisnost od istih ponudnikov, Rusije, in uvesti v uporabo bolj čiste vire energije ter prevzeti globalni boj za spremembo ozračja. Cilj je do leta 2020 povečati odstotek obnovljivih virov na 20 % v celotni porabi energije. Kljub temu, da je Turčija šele v pridružitvenem procesu, že sedaj pridobiva 12 % svoje energije iz obnovljivih virov ter s tem že skoraj izpolnjuje cilj⁹ Evropske unije (Barysch 2007b: 7).

Tudi Turčija je zaskrbljena glede prihodnosti svojih energetskih zalog, saj so njene potrebe po plinu in nafti velike in jim z lastnimi rezervami ne morejo zadostiti. Z globalno rastjo cen se povečujejo tudi stroški v Turčiji. Kljub temu, da je energetsko bogata država in ima možnost izkoriščati naravne danosti (premog, rezerve lignita) ter pridobivati geotermalno energijo, hidroenergijo, solarno energijo in energijo s pomočjo mlinov na veter (Barysch 2007b: 7), mora še vedno več kot 60 % plina uvažati iz Rusije (Barysch 2007a: 4–6). Zaradi tega želi zmanjšati svojo odvisnost od te države, a hkrati obdržati z njo dobre odnose. Z Rusijo in Turkmenistanom je podpisala dolgoročne pogodbe in bo s tem kupila več, kot dejansko potrebuje. Zato mora Turčija zgraditi infrastrukturo za shranjevanje, za izvoz presežkov v EU in za prevoz plina po lastni državi (Barysch 2007b: 2).

Evropska unija intenzivno išče nove dobavitelje plina, saj je trenuten uvoz odvisen od Rusije, ki dobavlja 40 % plina. Potrebe po plinu bodo v naslednjih letih zrasle za ¼, kar pomeni, da bi Unija morala uvažati 80 % plina. EU ni nikoli dvomila v zanesljivost ruske dobave, dokler ni Gazprom¹⁰ januarja 2006 začasno blokiral dobave plina, ki je potekala čez Ukrajino (Barysch 2007b: 3). Zaradi tega želi Evropska unija zgraditi bolj odprt notranji energetski trg (Barysch 2007a: 4–6) in ima strategijo diverzifikacije svojih energetskih virov, katere glavni projekt je cevovod *Nabucco*. Turčiji se s tem ponuja

⁹ Turčija bo morala še pokazati v kolikšni meri se že sklada z evropsko energetsko politiko in da res išče dolgoročno energetsko partnerstvo z EU, prav tako pa se od nje pričakuje, da se bo priključila post-Kyoto režimu za zmanjšanje emisij in povečala odstotek obnovljivih virov.

¹⁰ Gazprom je ruski monopolist, ki ima monopol nad plinovodi na ruskem ozemlju.

možnost, da postane evropski energetski center, oziroma celo evrazijsko središče, skozi katerega bi potekali cevovodi za plin in nafto. Za to ima dobre pogoje – njen geopolitični položaj. Njena lokacija je namreč velika prednost: na njenem vzhodu je 75 % svetovnih rezerv nafte in plina, na njenem zahodu pa so največji porabniki nafte in plina (Barysch 2007a: 4–6). Zanj bi to predstavljalo donosen posel, saj bi ji države plačevale tranzitne takse, nastale bi nove rafinerije, nove tovarne in LNG terminali. Dobila bi energijo od različnih ponudnikov, presežke pa bi lahko izvažala (Barysch 2007b: 2).

Zaradi tega želi EU diverzificirati ponudnike plina, ozira pa se predvsem po kaspijski in srednje azijski regiji, ki imata 4–5 % svetovnih rezerv nafte in plina in sta za zahodno evropske države relativno lahko dostopni. Do zdaj je Evropska unija uvažala plin le preko ruskega ozemlja, na katerem so vsi plinovodi v ruski lasti, zato je tudi ves plin, ki potuje čez Rusijo, ruski (Barysch 2007b: 4).

Prav tako je trenutno stanje kritično še zaradi enega drugega razloga, in sicer preobremenjenosti Bosporskih ožin. Promet čez Bospor je namreč v zadnjih 3. letih porasel za 50 %. Poleg tega da povzroča prometne zastoje, saj gre skozenj vsako leto 10.000 tankerjev, in gre tudi okoljevarstveno tveganje. V primeru razlitja nafte iz enega izmed tankerjev bi prišlo do okoljske katastrofe in velik del evropskega naftnega trga bi bil paraliziran. Zaradi tega je nujno preusmeriti promet stran od Bosporja. Potrebno bi bilo graditi plinovode in naftovode, ki bi ga obkrožili. Obhodni možnosti sta zaenkrat 2, in sicer prva čez Rusijo, Bolgarijo in Grčijo, ter druga čez Turčijo in Anatolijo. Vendar pa sta obe relativno nepriljubni v primerjavi z Bosporjem, saj je ta cenejši (Barysch 2007b: 3). Eden izmed načinov so tudi popusti v evropskih pristaniščih, in sicer za tiste, ki bi se izognili Bosporju in uporabili pot skozi pristanišče, druga možnost pa je uvajanje davka za tiste, ki bi prečkali Bospor (Barysch 2007a: 4–6).

Zelo jasno je, da bi obe strani lahko veliko pridobili s sodelovanjem: EU bi pridobila zanesljivo alternativno pot za energijo, Turčija pa bi dobila tranzitne pristojbine in vse ostale ugodnosti. Prav tako bi dobila priložnost, da dokaže, da je res nepogrešljiv partner za Evropsko unijo in nenazadnje tudi del Evropske unije (Barysch 2007b: 1).

Pa pogledajmo, kako je zastavljen projekt *Nabucco*. Potekal bi skozi naslednje države: Turčija, Bolgarija, Romunija, Madžarska in Avstrija (dolžina 3300 km) in bi predstavljal

dostop do energije v Srednji Aziji in Kaspijski regiji. Načrti so bili preloženi na 2009, plin pa bi lahko potoval po ceveh šele leta 2012. Za Evropsko unijo bi pomenil okrepitev pogajalske pozicije v odnosu do Rusije¹¹, saj bi Gazprom moral plin prodajati po konkurenčnejši ceni. *Nabucco* ne bi zadoščal za potrebe EU. Prednosti *Nabucca* so, da predstavlja pomemben test za 'EU energetska politika' in je hkrati priložnost za dokaz sodelovanja med Evropsko unijo in Turčijo. Dileme, ki se porajajo, pa so v veliki meri finančne narave. Mednarodni plinovodi veliko stanejo. Za njihov nastanek so ponavadi potrebne dolgoročne pogodbe, ki temeljijo na zaupanju in sigurnosti. V primeru *Nabucca* še ni točno določeno, kdo bo plin kupil, niti od kod bo plin prišel. Zgradila pa naj bi ga podjetja iz tranzitnih držav, skozi katere bo potekal. Seveda te države omahujejo nad financiranjem, saj niti ne vedo, če bodo cevi polne. Manj negotovosti je s strani povpraševanja: 1/3 plina bi kupile države, skozi katere bi plinovod potekal, ostalo bi šlo v Avstrijo, Nemčijo, Italijo ... Več dvomov se pojavlja s strani ponudbe: plin bi prišel iz Azerbajdžana, Turkmenistana, morda Irana in Iraka, vendar še ni točno določeno. Turkmenistan in Iran imata velike notranje probleme. Iran sicer ima rezerve, vendar so ZDA zagrozile s sankcijami, če bo katera država preveč vlagala vanj. Turkmenistan pa je veliko plina že prodal Rusiji s serijo pogodb, kar spet predstavlja odvisnost od Rusije. Postavljen je bil celo nov plinovod: Turkmenistan–Kazahstan–Rusija. Tako je negotovost precejšnja, te države pa bodo dale denar le, če bodo prepričane, da to ni le pogajalska 'muha' Evropske unije (Barysch 2007b: 4).

Pojavljajo se še drugi nesporazumi, Turčija bi rada plin prodajala, EU pa želi, da Turčija spremeni režim in svoja tranzitna pravila za plin, tako da bi ji le plačevali takso in plin kupili neposredno od držav dobaviteljic. Poleg tega želi EU prepričati Turčijo, da bi se pridružila energetska skupnosti. Pridružile so se ji namreč že vse balkanske države, Turčija pa ima status opazovalke. Države članice skupnosti morajo odpreti svoje cevovode drugim državam članicam in to bi Evropski uniji seveda ustrezalo. Turčija pa bi imela na voljo bolj odprto in predvidljivo investicijsko klimo v energetska sektorju, kot tudi dostop do strokovnih znanj EU in nove možnosti financiranja. Prav tako bi imela

¹¹ Rusija si ves čas prizadeva ovirati gradnjo *Nabucca*, in to na različne načine, med drugim z individualnimi dogovori z državami, zaprtjem dobave turkmenistanskega plina ... (Barysch 2007a: 4–6). Vztraja na tem, da se transkaspjskega plinovoda ne zgradi, kot razlog pa navaja, da z državami še niso dogovorjene, kako bi se naj razdelilo dno Kaspijskega jezera in naravne vire pod njim. Poskušala je tudi vplivati na posamezne države, in jim obljubljala, da lahko one postanejo evropski center za plin. Vedno je bila korak pred evropskimi državami, vendar so te vseeno odklonile njene ponudbe in projekt *Nabucco* označile kot prioriteten (Barysch 2007b: 5).

tudi besedo pri zunanji energetske politiki EU. Toda Turčija ne želi podpisati kup *acquis-a*, brez da bi kaj dobila v zameno. Tovrstno privilegirano partnerstvo (saj ga EU ponuja tudi drugim zunanjim državam) se ji ne zdi primerno, saj je sama že kandidatka in energetika bi morala biti v njenih pristopnih pogajanjih (Barysch 2007b: 6). Pristopna pogajanja glede energije so trenutno v zastoju zaradi političnih nesporazumov. Nekateri EU politiki želijo umakniti energetiko iz pristopnih pogajanj, ker bi Turčija s tem lahko pospeševala napredovanje tudi na drugih področjih. Je pa res, da bi bili evropski zakoni o trgu energije (seveda če bi jih Turčija sprejela) idealno zagotovilo za investitorje (Barysch 2007b: 2).

Turčija lahko deluje kot most med energetske bogatimi regijami na vzhodu in med največjimi porabniki energije na zahodu. Nekateri strokovnjaki celo pravijo, da EU bolj potrebuje Turčijo, kot Turčija EU (Economist 2008). Turčija je na nek način že središče, kar potrjujejo pomembne povezave, ki že obstajajo.¹² Danes pa se je znašla sredi velike energetske igre: EU se želi otresti odvisnosti od Rusije, Rusija si prizadeva nasprotno in ji načrt Evropske unije seveda ni všeč, Turkmenistan in druge države pa sicer želijo nove trge, vendar ne tako, da bi jih ukradle Rusiji (Barysch 2007b: 1). Tako je gradnja *Nabucca* vse prej kot preprosta. Tako lahko rečem, da lahko Turčija res veliko prispeva k evropski ekonomiji in varnosti, predvsem ekonomski varnosti, vendar bo to uspelo le, če se bosta obe strani opominjali na prednosti integracije in sodelovanja.

3.2.3 Projekcija stabilnosti – odnos s sosednjimi državami

Turška priključitev bo okrepila položaj Evropske unije v zunanji politiki, in sicer predvsem v južni regiji (Bližnji Vzhod, Srednja Azija, Južni Kavkaz in Mediteran), ki je zelo pomembna za evropsko varnost. Evropska unija želi med drugim prenesti stabilnost v te regije in na sosednje kontinente. Turčija je že do sedaj imela dobre odnose z obema stranema, tako z Evropo kot z Izraelom ter arabskimi državami. S priključitvijo pa bi ta status dobila tudi Evropska unija, kar bi seveda prispevalo k stabilizaciji v tej regiji. To pa je pomembno, ker dogodki tam vplivajo tudi na evropsko varnost in stabilnost (Independent Commission on Turkey 2004: 17).

¹² Te povezave so: *Blue Stream Line* (cefovod po dnu Črnega morja do pristanišča Samsun); *Baku-Tbilisi-Ceyhan* (povezuje Azerbajdžan, Gruzijo in turško pristanišče Ceyhan); *Interconnector* z Grčijo (povezuje Turčijo in Grčijo in ne gre po ruskem ozemlju); povezava z Iranom in Irakom (cefovodi potekajo čez Turčijo, uvoz nafte iz Iraka in plina iz Irana, Nigerije, Alžirije) (Barysch 2007b: 3).

Pa pogledjmo, zakaj. Edinstven geostrateški položaj Turčije, kjer se srečajo različni svetovi, predstavlja za Evropsko unijo veliko prednost. Turčija ima tu veliko politično, vojaško, ekonomsko težo. In kot evropska država (Turčija kot muslimanska država, ki so jo sprejeli v EU) lahko igra pomembno vlogo v odnosu z islamskim svetom (Independent Commission on Turkey 2004: 42–5). Izrednega pomena so namreč turške dolgotrajne vezi z nekaterimi državami Bližnjega Vzhoda, saj bi te pomenile okrepljeno vez EU z Bližnjim Vzhodom (Barysch in drugi 2005: 3). Prav tako je postala Turčija za veliko držav Bližnjega Vzhoda v zadnjih letih zanimiva. Namreč, izboljšala je svoje politične odnose s Sirijo, Iranom in ostalimi sosedi in postala od leta 1980 naprej ena izmed najuspešnejših ekonomij v organizaciji islamske konference. Razvito je močno sodelovanje na področju trgovine – 1/3 izvoza gre v sosednje države in turška podjetja se uveljavljajo po celotnem Bližnjem Vzhodu. Največji izziv je severni Irak. Turčija podpira evropska in ameriška prizadevanja, da prebivalci Irana ne bi zgradili nuklearne bombe, hkrati pa se povezuje z Iranom, da bi dobila več plina. V odnosu s Sirijo bi lahko Turčija in Evropska unija sodelovali pri vključevanju Sirije v mednarodno sodelovanje. EU lahko Siriji ponudi know-how, tehnologijo in investicije, Sirija pa lahko v zameno upošteva evropske zahteve, kar se tiče trgovanja z orožjem za masovno uničenje (Barysch in drugi 2005: 61–3). Turčija si močno želi vključitve v Evropsko unijo, prav tako pa si močno želi večje vloge na Bližnjem Vzhodu. Zaradi tega veliko držav članic meni, da je potrebna velika mera previdnosti pri obravnavanju Turčije kot modela oziroma kot povezave z Bližnjim Vzhodom. Z vidika Evropske unije bi Turčija lahko tam delovala na tri načine: s stabilizacijo, prenašanjem EU iniciativ in mediacijo (Barysch 2007a: 3–4).¹³

S turško priključitvijo bo Evropska unija postala bolj dejavna v regiji Bližnjega Vzhoda, ki je za Evropsko unijo zelo pomemben. Tekom zadnjih let se je Unija spremenila, postala je bolj heterogena in širša, njena populacija je versko raznolika, politika pa je predvsem navzven usmerjena. V zadnjih letih je veliko gradila na odnosih z Mediteranom in Bližnjim Vzhodom in z večino teh držav sklenila tudi bilateralne pogodbe o sodelovanju in trgovini. Izjemi sta Sirija in Iran, pri čemer bi turška pomoč res prišla prav. Kljub dobri zastavitvi ciljev in partnerstev pa Evropski uniji manjka

¹³ Kar se tiče stabilizacije, Turki že sodelujejo v Libanonu. Lahko bi pomagali tudi pri Palestini in pri odnosu z zvezo NATO. Ker ima Turčija ogromno industrije, nevladnih organizacij in univerz na Bližnjem Vzhodu, bi lahko počasi začela vključevati tudi *soft power* Evropske unije. Prav tako bi lahko pomagala pri mirovnem procesu (Barysch 2007a: 3–4).

kredibilnosti v tej regiji in tu nastopi Turčija s svojo strateško lokacijo, ki se s temi državami razume dosti bolje (Barysch in drugi 2005: 50–3).

Tako lahko zaključim, da bo turška priključitev imela pomemben vpliv na stabilnost celotne regije. Lokacija Turčije in njene izkušnje s sosedi bodo Evropski uniji pomagale okrepiti odnos z državami te regije, kar pa bo pomemben prispevek k evropski varnosti.

3.3 Ekonomija

Turčija ima eno izmed 20. največjih ekonomij na svetu. Njen ekonomski razvoj je globalnega pomena zaradi velikosti, strateške lokacije in vloge Turčije kot regionalne moči, ki zbližuje Vzhod in Zahod. Je članica OECD, njeno število prebivalcev pa je 70, 6 milijonov. 8. 10. 2007 je vlada sprejela akcijski načrt, v katerem je ponovila svojo zavezanost k izpolnjevanju EU reform, pri čemer je dala poseben poudarek razvoju. Turčija je bila uspešna pri zmanjševanju revščine, manj kot 0,01 % prebivalstva je izjemno revnega (The World Bank 2008a: 1). Velikost Turčije ter revščina predstavljata poleg prostega gibanja delovne sile velik izziv Evropski uniji. Turška socialna politika je notranje zelo razdvojena. Na eni strani so visoke pokojnine, ki pripadajo samo privilegiranim (v veliki večini so to državni uslužbenci) na drugi strani pa je nizka socialna zaščita ljudi. Zaradi slabe razvitosti socialnih programov so tudi socialni izdatki zelo pod evropskim povprečjem, javnega financiranja pa tako rekoč ni. Po mnenju mednarodne skupnosti so socialne reforme v Turčiji nujne (Institute for European Politics 2007: 215).

Turška mlada ekonomija je v zadnjih nekaj letih doživela dober razvoj, vendar še vedno predstavlja izziv za Evropsko unijo. Delovno hipotezo sem raziskovala z dveh vidikov, in sicer kako se je turška ekonomija v zadnjih nekaj letih razvila in na katerih točkah je danes še vedno problematična ter predstavlja izziv za Evropsko unijo.

3.3.1 Razvoj turške ekonomije

Po zadnji ekonomski krizi v letu 2001, ko je inflacija dosegla 70 %, BDP pa upadel za 7 %, je Turčija šla skozi strukturno transformacijo in imela visoko stopnjo rasti. Letna rast je bila povprečno 7,5 %, output pa se je povečal za več kot 40 % v letih 2002 in 2006. Do tega razcveta je prišlo zaradi nove vladne ekonomske politike, v kombinaciji z dobrim poslovnim ekonomskim okoljem na mednarodni ravni. Kljub hitri rasti pa je bila

stopnja brezposelnosti še vedno visoka (10 %). Fiskalna in monetarna politika sta pomagali pri zmanjšanju inflacije na enomestno število. Poslovno okolje se je izboljšalo, predvsem zaradi prestrukturiranja finančnega sektorja. K razcvetu je seveda pomagalo tudi obetanje članstva v EU, oziroma začetek pristopnih pogajanj v letu 2005, ki je privabilo velike prilive kapitala in povečalo turške izvozne kapacitete (The World Bank 2008). Pomembnejše reforme, do katerih je prišlo v ekonomiji v zadnjem času, so: povečanje neodvisnosti centralne banke, prestrukturiranje bančnega sektorja, povečan nadzor bank, nov zakon o bankah, povečana transparentnost javnih financ, zmanjšanje subvencij v kmetijstvu, namesto tega direktna plačila. Privatizacija se je povečala, prav tako TNI. Turčija je začela uvajati reformo socialnega sektorja, podpora banke. Kljub temu makroekonomska stabilnost ostaja, in sicer zaradi visokega deficita proračuna in velikega javnega dolga (The World Bank 2008a: 2).

3.3.1.1 Mlada in dinamična ekonomija

Turčija ima mlado in dinamično ekonomijo, ki privablja investicije iz različnih strani, tako Bližnjega Vzhoda, Evropske unije, Mediterana kot tudi Črnega morja. Velika prednost je tudi njena mlada populacija, zato je pomembno, da se veliko vlaga v izobrazbo. Do leta 2013 želi Turčija zvišati predšolsko izobrazbo za 50 % in do leta 2023 za 80 %. Osnovnošolsko izobrazbo želi do leta 2013 povečati za 100 %, srednješolsko pa za 90 % do leta 2013. Hkrati pa želi zvišati kredite in štipendije za študente v prihodnjih letih (Institute for European Politics 2007: 116). Proračunske omejitve omejujejo izobraževalno reformo. 2/3 turške populacije ima še vedno samo osnovno izobrazbo, ali pa nobene izobrazbe; manj kot 1/4 ima zaključeno sekundarno izobrazbo in manj kot 10 % pa ima univerzitetno izobrazbo (Barysch in drugi 2005: 36–7)

3.3.1.2 Pridružitveni proces

Pridružitveni proces se je izkazal kot spodbujevalec investicij in razvoja. V letu 2005 je Turčija podpisala triletno pogodbo z IMF-jem, zaradi katere bo vlada lahko nadaljevala reforme v pravi smeri. Obljuba članstva v Evropski uniji je dobro orodje zunanje politike (Barysch in drugi 2005: 11, 32–4). Pristopna pogajanja je potrebno uporabiti v pozitivne namene: tako se lahko pokaže politična volja države in njena tehnična znanja, in da se državi nameni dovolj časa za vse zahtevane pogoje.

V procesu pridruževanja je bila Turčija deležna veliko ekonomskih koristi: EU izvoz v Turčijo se je potrojil, medtem ko so je turški izvoz v EU početveril. Danes je turški največji trgovski partner Evropska unija (42 % turškega uvoza in 52 % turškega izvoza), podobno pa je tudi za Evropsko unijo Turčija eden izmed pomembnejših trgovskih partnerjev. Povečalo se je zaupanje investorjev, kajti ko so investitorji videli, da je država trdno na poti v Evropsko unijo, so vedeli, da se bo poslovno okolje le še izboljševalo, in da bodo lahko izvažali iz države kandidatke na enoten evropski trg, brez da bi naleteli na kakšne večje tržne ovire. Razlogi za investicije so: hitro rastoč trg, strateška lokacija med Evropo, Azijo in Bližnjim Vzhodom, poceni delovna sila in pa rast prebivalstva. Vendar pa je Turčija s tem odvisna od kratkoročnega kapitala (Barysch in Hermann 2007: 2). Tako igrajo tuja podjetja veliko vlogo v turškem sedanjem ekonomskem uspehu¹⁴.

3.3.1.3 Predpristopna finančna pomoč in spreminjanje turške ekonomije

V veliko pomoč pri turškemu razcvetu je bila tudi predpristopna finančna pomoč. IMF je Turčiji posodil 15 milijard dolarjev, najpomembnejši koraki v turški ekonomiji pa so bili tisti, ki so ločili ekonomijo od politike, in sicer neodvisnost centralne banke, prodaja državnih podjetij, ojačanje konkurenčne politike in izboljšanje pravnega sistema. Carinska unija, do podpisa katere je prišlo leta 1995, je ukinila ovire pri trgovanju z dobrinami (Barysch in Hermann 2007: 1).

Priliv tujih neposrednih investicij je povzročil tudi spreminjanje turške ekonomije. Vse več se proizvaja televizij, avtomobilskih delov, zelo intenzivno pa se v storitvenem sektorju uveljavlja bančništvo (Barysch in Hermann 2007: 2).

3.3.1.4 Delovanje carinske unije

Carinsko unijo smatrajo kot test za članstvo v Evropski uniji. Pogodba o carinski uniji je bila podpisana leta 1995. Z njo sta Turčija in Evropska unija umaknili vse ovire pri mednarodnem trgovanju z industrijskimi dobrinami, Turčija je prevzela zunanjo tarifo EU za trgovanje z neevropskimi državami, prav tako pa je prevzela določena pravila Evropske unije, ki so potrebna za zagotovitev bilateralnega trgovanja. Med temi pravili

¹⁴ Vsaj ena četrtina turških najuspešnejših podjetij ima tuje investitorje, ki so v veliki večini iz Evropske unije.

so recimo varstvo intelektualne lastnine in pravila o konkurenčnosti¹⁵. V Turčiji ni nadzora, komu gre državna pomoč. Zaradi tega lahko vlada podpira le tiste industrije, ki jih želi, s pomočjo v obliki subvencij, posojil in poceni energije. Tu bo Turčija morala še veliko narediti. Prav tako mora Turčija odpreti svoj storitveni trg in prevzeti vse EU standarde pri proizvodih ter izboljšati certifikate in testiranje (Barysch in drugi 2005: 30–5).

Iz dogovora o carinski uniji so izključeni kmetijski izdelki in storitvena trgovina. Mnogo ekonomistov meni, da bosta Evropska unija in Turčija veliko več pridobili, če bi odprli storitveno trgovino, kot ob nadaljnjem poglobljanju trgovine z dobrinami. To bi koristilo Turčiji z vidika povečanja konkurenčnosti kot tudi Evropski uniji, saj bi takšno odprtje trga zmanjšalo cene in povečalo učinkovitost (Barysch in drugi 2005: 30–5).

3.3.2 Turška ekonomija kot izziv

Glavni izzivi turške ekonomije so prevelik javni dolg, deficit, visoka stopnja brezposelnosti (9,8 %, aprila 2007) in siva ekonomija. To predstavlja velik problem, saj dela zelo malo ljudi, v delovno silo je vključenega le 48 % turškega prebivalstva sposobnega za delo. S takšnim stanjem spada Turčija med države z najvišjo mero brezposelnosti (v primerjavi z drugimi državami iz skupine OECD). Skoraj polovica vseh zaposlenih oseb nima nobenega socialnega zavarovanja, kar nakazuje, da delajo v sivi ekonomiji. Odstotek sive ekonomije v Turčiji ocenjujejo na skoraj 36 %, medtem ko ta znaša v državah z razvitimi ekonomijami okoli 20 %. Nad sivo ekonomijo nima nadzora nihče, niti sodniki niti davčni inšpektorji. Ti ljudje niso vključeni v sistem in ne upravičeni do socialne zaščite. Prispevkov za socialno zaščito ne plačujejo, kar pomeni, da tisti, ki delajo, plačujejo višje socialne prispevke. Siva ekonomija ne nudi nobenih delavskih pravic, zdravstvenega zavarovanja, izobraževanja. Produktivnost je posledično manjša, plače nižje. To ima seveda različne posledice, kot so nizka rast zaposlenosti, slabša kvaliteta delovne sile, nezadostne investicije v infrastrukturo, zdravstvo in izobrazbo ter slabitev finančnega sistema. Potrebno je poiskati načine boja proti neformalni ekonomiji. Dober začetek je, da se odstrani razloge zanjo, in da se razvija storitvene sektorje, kot na primer turizem, zdravstvo, finance in izobraževanje. Poleg

¹⁵ Pred tem v Turčiji ni bilo konkurence, obstajali so le privatni konglomerati in državni monopoli; Ankara je tudi postavila neodvisno institucijo, ki nadzira spoštovanje zakonov o konkurenčnosti *Independent anti-trust authority*.

tega pa je potrebno razvijati bolj fleksibilen trg delovne sile, kar je na primer možno z uvedbo delnega delovnega časa dela (Institute for European Politics 2007: 116). Želje so velike, vsekakor pa lahko rečemo, da je Turčija zaradi svoje revščine, brezposelnosti, sive ekonomije ter nizke socialne varnosti velik izziv za Evropsko unijo.

3.3.2.1 Socialni sistem

Zaradi visokega odstotka sive ekonomije so davki in plačila odpravnin toliko višji in krepko presegajo evropsko povprečje. Turčija mora usmeriti svojo zakonodajo tako, da bo ta ščitila delavce in ne služb. Turški socialni sistem sestavljajo 3 institucije.

- Pokojninski fond, ki pokriva aktivne in upokojene delavce iz skupine belih ovratnikov, ki so bili zaposleni v lokalni samoupravi ali v vladi, ali pa so bili samo uradniki.
- Združenje socialnih delavcev, za modre ovratnike in za privatnike.
- Inštitut za socialno zavarovanje, za kmete, samozaposlene, obrtnike, gospodinje in tiste, ki so prostovoljno zavarovani v kmetijstvu (Adaman in drugi 2007: 25).

Socialni sektor je razdeljen na sistem socialnega zavarovanja, ki cilja na vso družbo, predvsem v obliki pokojnin, storitev za zdravstveno nego in deluje po principu samofinanciranja. Poleg tega sistema pa deluje še sistem asistence, socialna pomoč, ki teži k odpravi revščine in zagotavlja socialno nego tistim skupinam in osebam, ki so je najbolj potrebne (Adaman in drugi 2007: 25).

Trenutno v Turčiji poteka reforma socialnega sektorja, ki želi popolnoma ločiti zdravstveno in socialno pomoč od pokojninskega zavarovanja. Tri obstoječe socialne ustanove naj bi se združile pod eno samo organizacijo, ki bo povečala transparentnost in učinkovitost sistema pokojnin in hkrati uskladila pogoje uveljavljanja in izračun dobičkov, ki jih imajo posamezne agencije. Cilj reforme je vzpostaviti sistem, ki bo osredotočen na storitve in državljane, sistem, ki bo pravičen, enak in standardiziran ter bo zmanjševal breme sistema socialne varnosti v ekonomiji (Adaman in drugi 2007: 28).

3.3.2.2 Strah glede finančne pomoči

Turčija deluje revna država, zato se pri mnogih Evropejcih pojavljajo strahovi pred navalom poceni delovne sile iz Turčije in pred prevelikim namenjanjem sredstev turškemu kmetijskemu sektorju. Finančne stroške priključitve je nemogoče napovedati, omejitev pa je do maksimalno 4 % BDP države, ki prejema pomoč. Prav tako mnogi

verjamejo, da bo zaradi pristopnih pogajanj prišlo do povečanja neposrednih tujih investicij ter stabilne stopnje rasti, ki bo nekje med 5 in 6 %. Pričakovano je tudi, da bodo periodične krize v turški ekonomiji minile. Problematičen je zgolj velik kmetijski sektor ter velike razlike med urbanimi in ruralnimi območji v državi. Zaradi omenjenega bi država res potrebovala veliko finančne pomoči, vendar pa obstaja možnost, da Turčija polnega dostopa do evropskih subvencij sploh ne bo imela (Independent Commission on Turkey 2004: 26).

3.3.2.3 Delovna sila – spolna in regionalna neenakost

Stopnja brezposelnosti v Turčiji je trenutno 9,9 %. Zaradi velike rasti prebivalstva mora država letno ustvariti od 500.000 do 800.000 služb, da ohrani stopnjo brezposelnosti (Barysch in drugi 2005: 36–7). Turška pravila zaposlenosti so ena najbolj restriktivnih v Evropi. Zelo visok je davek na plače, skupaj s *social security levies* znaša več kot 40 % plače povprečnega delavca. Zaradi tega se veliko Turkov raje zaposli v neformalni, sivi ekonomiji. Vlada mora ukiniti ali pa vsaj drastično zmanjšati socialne prispevke in davke na plače, vendar pa zaradi velikega deficita nima prav dosti prostora za manevriranje (Barysch in drugi 2005: 36–7).

Turški trg delovne sile je v veliki meri zaznamovan z nizko udeležbo žensk. Splošna udeležba delovne sile je 49 %, od tega je stopnja zaposlenosti za moške 78 %, za ženske pa 29 %. Razlog je tudi v tem, da Turčija še vedno premalo investira v žensko delovno silo. V osnovnih šolah se je stopnja udeležnosti povečala, ne pa tudi pri sekundarni izobrazbi. Ljudje se velikokrat izpišejo iz šol, zaradi kulture. To seveda vodi k pomanjkanju kvalifikacij in izobrazbe, kar pa je eden glavnih razlogov, zakaj ženske težje najdejo zaposlitev. Velike so tudi razlike tudi med urbanimi in ruralnimi predeli, in sicer: v urbanih predelih je zaposlenih 37 % prebivalstva, na ruralnih pa le 18 %. Razlog je predvsem v pomanjkanju kvalifikacij in izobrazbe ter kulturnih ovirah, saj ženske ne bi smele delati zunaj doma. Zaradi tega je trg delovne sile zelo diferenciran¹⁶. Prav tako dela veliko otrok pod starostjo 15. let, ki tega sicer ne bi smeli.¹⁷

¹⁶ Velike razlike obstajajo med državnim in privatnim sektorjem, formalnim in neformalnim sektorjem, ruralnimi in urbanimi območji, zaslužki, delovnimi pogoji, socialno zaščito, vrstami podjetij itd. Kar je tudi eden izmed vzrokov za tolikšen odstotek sive ekonomije.

¹⁷ *Commission decision C(2007)1835 on a Multi-annual Indicative Planning Document (MIPD) 2007-2009 for Turkey*, Brussels 30 April 2007, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/mipd_turkey_2007_2009_en.pdf (24. 6. 2008).

Na področju zaposlovanja, izobraževanja in socialne vključitve ima Turčija 4 prioritete:

- privabiti ljudi v zaposlitveni sektor, še posebej ženske, in zmanjšati stopnjo brezposelnosti;
- povečati investicije v človeški kapital z izboljšanjem kvalitete izobraževanja in s »proizvodnjo take delovne sile, ki bo ustrezala potrebam trga«;
- povečati prilagodljivost delavcev in podjetij;
- zagotavljati trg delovne sile, ki bo ponujal delavcem veliko priložnosti, in odpraviti diskriminacijo na trgu delovne sile.¹⁸

3.3.2.4 Vpliv na ekonomijo Evropske unije

Vstop Turčije bo imel malo vpliva na ekonomijo Evropske unije, saj je turška ekonomija enostavno premajhna (leta 2005 je predstavljala le 2–3 % BDP Evropske unije). Če se Turčiji nameni enako denarja kot državam vzhodne Evrope, bi to predstavljalo približno 0,2 % BDP Evropske unije. Vendar pa je še to vprašljivo, saj bi se Turčija priključila šele leta 2014/2015 in do takrat ne bi imela glasu pri odločanju o EU proračunu. Prav tako najverjetneje ne bi bila Turčija polna upravičenka EU proračuna vse do leta 2020, saj je bil to predlog s strani Evropske komisije in držav članic EU (Barysch in drugi 2005: 38–9).

Turčija se je v zadnjih letih precej osredotočila na zunanjo trgovino, predvsem na izvoz. Med njenimi najpomembnejšimi partnerji je Evropska unija. Za Turčijo bi bile posledice vstopa zelo donosne, kajti poln dostop do notranjega trga Evropske unije in odstranitev tržnih ovir bi povečala trgovanje in promet. Turčija pa mora še naprej slediti smernicam IMF-ja in EU, saj ji bo nadzorovanje s strani Evropske unije med časom pridruženja zelo koristilo in pomagalo odkriti probleme ter postaviti prioritete.

3.3.2.5 Kmetijstvo

Kmetijski sektor v Turčiji zaposluje 1/3 delovne sile, a je zelo neučinkovit – ustvarja le 12 % BDP. Razdeljen je na moderni in zaostali del: učinkovite kmetije proizvajajo izvozne dobrine, to pomeni sadje, zelenjavo in oreščke; preostali del pa sestavljajo majhne kmetije, ki so komaj samozadostne. Tako je dohodek per capita na teh območjih manjši od 10 % povprečja Evropske unije. Potrebno je spodbujati zaposlovanje v mestih,

¹⁸ *Commission decision C(2007)1835 on a Multi-annual Indicative Planning Document (MIPD) 2007-2009 for Turkey*, Brussels 30 April 2007, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/mipd_turkey_2007_2009_en.pdf (24. 6. 2008).

kot tudi zaposlovanje v nekmetijskih sektorjih in zaposlovanje žensk ter zmanjševati regionalne neenakosti, ki so opazne pri zaposlovanju. Na podlagi tega ni težko ugotoviti, da kmetijski sektor predstavlja breme za ekonomijo, saj potrebuje veliko subvencij (leta 2003 je državna podpora kmetijskemu sektorju znašala 4,4 % BDP) (Barysch in drugi 2005: 37–8). Poleg tega obstaja možnost, da Turčija ne bo nikoli imela polnega dostopa do subvencij ter sredstev za kmetijstvo (Barysch in drugi 2005: 7). Vendar pa zadeva ni tako preprosta, saj bi ob zmanjševanju zaposlenosti v kmetijskem sektorju brez službe ostalo približno 8 milijonov ljudi, ki bi težko našli novo zaposlitev zaradi pomanjkljive izobrazbe (Barysch in drugi 2005: 37–8).

Problematično je tudi, da je v administraciji zaposlena večinoma neprimerna delovna sila, kajti mlad in sposoben kader raje sprejme zaposlitev v bolj plačanem privatnem sektorju, delovna sila, ki pa potem pristane v administraciji, je problematična predvsem zato, ker je manj izobražena (Barysch in drugi 2005: 37–8). Za spremembo bo morala Turčija uvesti dobre politike, ustvarjanje delovnih mest in še bolj kvalificirano delovno silo, da bo lahko konkurirala globalni ekonomiji in bo ustrezala potrebam trga.

Zaradi zahtev Evropske unije, Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne trgovinske organizacije prihaja do reforme kmetijstva. Ta reforma zajema zmanjševanje subvencij, uvedbo direktnih plačil kmetom (proporcionalno glede na količino zemlje), privatizacijo državnih podjetij in zmanjševanje uvoznih tarif. Cilj je nekako približati turško kmetijsko politiko evropski kmetijski politiki (*Common Agricultural Policy*). Glede na izkušnje ostalih držav članic EU so se pozitivni dogodki v ekonomiji začeli odvijati že z začetkom pristopnih pogajanj, tako da na podoben razvoj upa tudi Turčija (Independent Commission on Turkey 2004: 37–8).

3.3.2.6 Velikost in revščina

Turčija je demografsko velika država in hkrati ekonomsko majhna. Če se bo pridružila EU v letu 2015, bo velikost njene populacije 82,1 milijona, malo manj kot od Nemčije (82,4 milijona). Ocenjujejo, da bo imela Turčija, do leta 2025, 87 milijona prebivalcev in bo tako največja država EU ter s tem predstavljala 15,5 % prebivalstva Evropske unije. V letu 2050 pa je populacija celo predvidena na 97 milijonov, kar bi pomenilo 17,7 % prebivalstva Evropske unije (EurActiv 2004a). Turška populacija je sestavljena iz veliko mlade in sposobne delovne sile, ki vsekakor predstavlja prednost za EU (Barysch in

drugi 2005: 13). Vendar je v primerjavi z drugimi državami članicami Evropske unije turška populacija veliko revnejša. Nasprotniki turške priključitve trdijo, da bo Turčija močno izčrpala evropski proračun ter zelo negativno vplivala na evropsko skupno politiko. Do turške priključitve je še veliko časa in Evropska unija bo do takrat že spremenila svojo kmetijsko politiko. Evropska družba je vse bolj in bolj multikulturna in evropski voditelji so tisti, ki lahko vplivajo na javno mnenje v svojih državah in predstavijo prednosti, ki jih ponuja turška priključitev za Evropsko unijo (Barysch in drugi 2005: 14–15).

3.3.2.7 Gibanje delovne sile

Turčija predstavlja eno izmed največjih držav tretjega sveta, katere toliko državljanov živi v današnji Evropski uniji. Različne študije dajejo različne rezultate o pričakovanem gibanju delovne sile po priključitvi Turčije Evropski uniji. Eden izmed načinov, kako se je temu možno izogniti, so dolge dobe tranzicije in pa varnostna klavzula¹⁹ (Wikisource 2004). Uvajanje trajnih varoval na področju gibanja delovne sile bo drugim državam omogočilo kontrolo migracij, saj bodo imele pravno podlago za blokado turške delovne sile (Barysch in drugi 2005: 7). Tako tudi gibanje delovne sile predstavlja manjši izziv.

Gibanje delovne sile je eden izmed najbolj pogostih strahov, ki se pojavlja med državami EU. Trenutno je v EU že skoraj 15 mio muslimanov, ki so razpršeni po Nemčiji, Franciji, Nizozemski in Belgiji. Praksa zadnje širitve je pokazala, da morajo nove države članice počakati še nekaj let, preden tudi zanje obvelja prosti trg delovne sile po vsej Evropski uniji. V primeru, da bi se Turčija priključila leta 2015, bi morala čakati 7 let, da bi bilo možno prosto gibanje delavcev (torej vse do leta 2022). Strokovnjaki ocenjujejo, da bi po letu 2022 migracije Turkov dosegle maksimalno 4,4 milijona prebivalcev, kar pa predstavlja le 0,7 % populacije Evropske unije. Prav tako pa tudi Turki nimajo te želje, sploh če upoštevamo, da bo do takrat življenjski standard (po uspešnem postopku priključitve in izpolnitvi kopenhagenskih kriterijev) bistveno višji kot je danes. Prav tako pa je vprašljivo, kaj se bo do takrat dogajalo z evropsko delovno silo – kakšna bo stopnja

¹⁹ Starejše članice EU so želele postaviti omejitve za novo pridružene države, in sicer da njihova delovna sila še 7 let po priključitvi ne bi mogla iskati zaposlitve v starih državah članicah. Vseeno pa to ne bi ustavilo selitve proizvodnje iz starih držav v cenejše države. V zadnjih nekaj letih se je ogromno proizvodnje iz zahodno evropskih držav preselilo v vzhodno Evropo, še posebej na Madžarsko, Poljsko in Češko. To je zahodno evropskim državam celo koristilo, saj so s tem lažje konkurirale Kitajski in Indiji (Barysch 2006: 4).

natalitete in ali bo sploh dovolj delovne sile, da bo zagotovljena rast ekonomije (Barysch in drugi 2005: 40).

Največ migracij je bilo leta 1960 in 1970, ko je evropskim vladam manjkalo delovne sile. Večina jih je prišla v času ekonomskega razcveta, in sicer na začetku leta 1960, kasneje pa so se jim pridružile še družine, med leti 1970 in 1980 (European Monitoring Centre for Racism and Xenophobia 2006: 22–3). Takrat so izdale programe, da vabijo delovno silo iz drugih držav. Mnogo tovrstnih delavcev je v novih državah ostalo za vedno. Približne ocene turških migrantov se gibljejo okoli 3,8 milijona, od tega jih je največ v Nemčiji, Franciji, Avstriji in Belgiji. Problemi z integracijo so nastajali iz različnih razlogov: večina migrantov je prišla iz podeželja v mestno jedro druge države, tako da so doživljali dvojni šok (urbano okolje in nova država); prihajali so več ali manj v iste kraje, tako da niso mogli začeti drugače kot njihovi predhodniki, poleg tega pa so bili deležni še diskriminacije. Nastale so skupnosti, ki so imele posebne etnične in verske značilnosti, vezale so jih družinske vezi, ohranjal se je nacionalni jezik, prav tako pa tudi vera, kultura in tradicije. Ohranjali so vez z matično državo, turškim priseljencem pa so zagotavljali občutek pripadnosti. Neuspešna integracija se kaže v ne vključenosti v družbo, brezposelnosti, neuspehih v šoli, izolaciji žensk in podobno. Ljudje prej opazijo neuspešno integracijo kot uspešno, vendar pa ni vse samo na priseljencih (Independent Commission on Turkey 2004: 31–35). Tudi vlade imajo odgovornost, da sprejmejo takšne politike in zakone, ki bodo migrantom omogočili, da se integrirajo.

Težko je predvideti, kakšen vpliv bo imela turška priključitev na migracijo v Evropski uniji, saj je odvisna od več dejavnikov. Med njimi so: demografski razvoj v Turčiji, Evropski uniji, možnosti zaposlitve, migracijske politike in dolžina tranzicijskih dob. Je pa dejstvo, da bodo imeli prihodnji migranti višjo raven izobrazbe, zaradi česar se bodo tudi hitreje integrirali, prav tako pa obstaja možnost, da bo turško članstvo v EU spodbudilo večjo mobilnost med priseljenci, ki se bodo morda za vedno vrnili v Turčijo (Independent Commission on Turkey 2004: 31–35).

Zahodnoevropske države skrbi, glede vstopa Turčije v EU, njena velikost in revščina, saj bo Turčija povečala konkurenčnost. Tovrstni strahovi so seveda preveč stereotipni in pretirani (Barysch in drugi 2005: 24). Mnogi opredeljujejo Turčijo kot preveliko, preveč revno, starokopitno in nestabilno. Vendar pa če primerjamo ekonomske kazalce Turčije z

ekonomskimi kazalci vzhodnih držav 10 let pred širitvijo, ugotovimo, da razlika ni prav velika. Leta 2005 je BDP *per capita* v Turčiji znašal 30 % povprečja Evropske unije, medtem ko so imele nekatere izmed držav iz zadnje priključitve podobne rezultate, na primer Poljska 35 % povprečja EU in Romunija še nižjega (Barysch in drugi 2005: 25).

3.3.2.8 Kako v prihodnje?

Evropska komisija je v svojem poročilu Evropskemu parlamentu in Svetu poročala, da je bila gospodarska rast v letu 2007 močna, večinoma zaradi večjega izvoza, zaupanje podjetij pa je bilo veliko. Zmanjšan je bil javni dolg, kljub visokim stroškom izposojanja in nekaterim pretresom na finančnem trgu. Tuje neposredne investicije (TNI) so močno narasle. Inflacijski pritiski so se povečali, predvsem zaradi cen živil in storitev ter plač. Velik del povečevanja primanjkljaja tekočega računa se še vedno financira iz kratkoročnega priliva kapitala. Hitrost pri privatizaciji se je upočasnila. Še vedno je zelo problematična siva ekonomija, ki je spodbujena zaradi pomanjkanja regulativnega okvira, in zelo negativno vpliva na poslovno okolje.²⁰ Svetovna banka ima novo strategijo o partnerstvu med leti 2008 in 2011 s Turčijo. Cilj je povečati konkurenčnost in ustvariti boljše službe, krepiti turški zdravstveni, izobraževalni in socialni sistem, zagotavljati učinkovite visoko kvalitetne javne storitve. Ekonomski razvoj Turčije je globalnega pomena zaradi na njene velikosti, vloge kot regionalne moči in strateške lokacije, ki povezuje vzhod in zahod (The World Bank 2008). Turška razvojna vizija je država z informacijsko družbo, stabilna in konkurenčna država.

Kot smo videli, je Turčija po letu 2001 res doživela razvoj in razcvetela na določenih področjih. Pri tem ji je seveda veliko pomagal sam pridružitveni proces, ki je deloval kot gonilna sila pri reformah, ter predpristopna finančna pomoč, ki je počasi strukturno spreminjala turško ekonomijo. Še vedno pa mora Turčija veliko narediti na področju sive ekonomije, izobraževanja, zaposlovanja, odpravljanja razlik pri zaposlovanju ter reformirati socialni sistem. Kakšen bo ekonomski vpliv turškega pristopa k EU, bo seveda odvisno od prihodnjih ekonomskih razvojev v Turčiji. Vsekakor pa lahko rečemo, da pristopna pogajanja pomagajo Turčiji pri zagotavljanju makroekonomske stabilnosti

²⁰ *Sporočilo Komisije Evropskemu Parlamentu in Svetu COM(2007) 663 konč. Strategija širitve in glavni izzivi za obdobje 2007–2008, Bruselj 6 November 2007, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2007/nov/strategy_paper_sl.pdf (3. 7. 2008).*

in pri pridobivanju investicij, pospeševanju rasti ter socialnega razvoja. Pod temi pogoji pa so turški ekonomiji vse poti odprte.

3.4 Reforme in demokratizacija

Zaradi približevanja Evropski uniji je Turčija sprejela že veliko reform na področju demokratizacije in varstva človekovih pravic ter temeljnih svoboščin, vendar jo še vedno čaka veliko dela pri doseganju pravnega in demokratičnega kriterija Evropske unije. Kljub napredku pa je bilo v zadnjih letih možno zaznati zaostanek pri reformah. Razlog je v tem, da je proces priključitve zahteven, tako za posameznika, kot za družbo. Nekateri se bojijo socialnih in ekonomskih stroškov, drugi pa izgube kulturne ali nacionalne identitete. Olli Rehn pravi, da se ne bi smeli ozirati toliko na preteklost, ampak bi bilo bolje posvetiti se prihodnosti in reformam (2008: 2). Nasprotniki turškega članstva v Evropski uniji pa menijo, da država nikoli ne bo postala evropska, ne glede na to, koliko se spreminja. Kajti eden izmed kriterijev 'evropskosti' je tudi spoštovanje človekovih pravic, kjer je sicer Turčija naredila že veliko, žal pa še vedno ne dosega kriterijev (Barysch in drugi 2005: 5). Delovno hipotezo sem analizirala tako, da sem se najprej osredotočila na že sprejete reforme na področju demokratizacije in varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin, nato pa sem preverila področja, ki so sprememb še potrebna.

Ključni pomen pogajanj z EU so reforme, hkrati pa je pomembno, da se v času pogajanj in priključevanja razvijejo nekatere temeljne vrednote, kot so vladavina prava, demokracija in človekove pravice. Zato mora Turčija pripraviti dobre argumente in prepričljiv dnevni red v povezavi z reformami, če hoče doseči pravne in demokratične kriterije Evropske unije. Ena izmed področij, kjer so reforme nujno potrebne, je svoboda izražanja (Rehn 2008: 2). Opustitev 301. člena kazenskega zakonika je nekaj, kar je Turčija morala storiti zaradi sebe in ne zaradi Evropske unije. Ta člen je bil zelo pogosto uporabljen, največkrat proti novinarjem in pisateljem, in je v določeni meri postal simbol (Barysch 2007a: 3). Ob ukinitvi tega člena (aprila 2008) je Turčija izrazila močno sporočilo celi državi in Evropski uniji, da misli resno s svobodo govora in izražanja. To je vsekakor pozitivna poteza, ki kaže turško pripravljenost k reformam (EU2008.si 2008). Kljub temu pa Evropski parlament poudarja, da ni dovolj le sprememba zakonika, temveč je to potrebno izvajati še v praksi, tako da ni več omejevanja svobode izražanja ter uvajanja dodatnih zakonodajnih in izvedbenih ukrepov, da bo Turčija v celoti

zagotavljala svobodo izražanja in tiska v skladu s standardi Evropske konvencije o človekovih pravicah (Oomen-Ruijten, Ria 2008).

Na turški poti v Evropsko unijo so ključne pravne in politične reforme (Rehn 2008a: 2). Turčija se lahko pohvali z napredkom pri ratifikaciji mednarodnih instrumentov o človekovih pravicah in izvrševanju sodb Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP).²¹ Evropski parlament je v Poročilu o napredku Turčije pri vstopanju v Unijo pohvalil civilni nadzor nad vojsko v letu 2007, še vedno pa je potrebno vzpostaviti parlamentarni nadzor nad vojaško obrambno politiko ter povezanimi izdatki. V tem poročilu je bil omenjen tudi napredek v zvezi z zaščito žensk pred nasiljem ter delom javnih ustanov in organizacij civilne družbe na tem področju. V turški pravni okvir je vključen celovit sklop zaščitnih ukrepov proti mučenju in slabemu ravnanju, število prijavljenih primerov mučenja ter slabega ravnanja pa upada. Prav tako je bil dosežen napredek glede pravic otrok na več področjih, vključno z registracijo rojstev in izobraževanjem (Oomen-Ruijten, Ria 2008).

Leta 2007 so potekale predsedniške volitve, ki so bile, kar zadeva demokracijo in pravno državo, svobodne in pravične. Nova vlada je bila oblikovana in predstavila je načrt reform, usmerjen k EU. Prav tako so v Turčiji sprejeli nacionalni akcijski načrt, ki se bo ukvarjal z zakoni, povezanimi z Evropsko unijo (Barysch 2007a: 1–2).

Pristopna pogajanja v Turčiji so vzvod za politične reforme in hkrati močna spodbuda. Turčija potrebuje Evropo. Do leta 2004 je namreč izpeljala veliko reform, med njimi so predvsem ustavni amandmaji in 8 sprememb zakonov. V vsakdanjem življenju to pomeni: ukinitve smrtne kazni, prepoved mučenja ter reforma zapornega sistema. Poleg tega so novinarji, aktivisti za človekove pravice in akademiki spet dobili svobodo izražanja, združevanja in medijev, prepovedi pa so bile omiljene. Ukinjena so bila tudi državna varnostna sodišča, ki so neprestano kršila človekove pravice. Napredek je prav tako opazen pri krepitvi vloge parlamenta (med drugim tudi nadzor nad izdatki vojske), odpravljanju razlik med spoloma in zagotavljanju verskih pravic in svoboščin. Omejili so vlogo Nacionalnega varnostnega sveta ter začeli omejevati vojaške intervencije v

²¹ *Komisije Evropskemu Parlamentu in Svetu COM(2007) 663 konč. Strategija širitve in glavni izzivi za obdobje 2007–2008, Bruselj 6 November 2007, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2007/nov/strategy_paper_sl.pdf (3. 7. 2008).*

politično delovanje države. Izboljšala se je situacija Kurdov, saj so jim omogočili radijsko in televizijsko predvajanje ter izobraževanje in kulturno dejavnost tudi v drugih jezikih, ne le v turškem. Splošno gledano je v zadnjih dveh letih Turčija izvedla več reform v političnem in pravnem sistemu države kot prej v celi dekadi. Zagotovo drži, da je prišlo do velikega napredka, vendar je potrebno poskrbeti, da bo nova zakonodaja zares implementirana, tako v zavesti ljudi kot tudi v vseh državnih organih in institucijah. Bistveno je, da Turčija da prednost mednarodnemu pravu človekovih pravic pred svojimi notranjimi zakoni. Nadzor s strani Evropske komisije je zelo pomemben in zaželen (Independent Commission on Turkey 2004: 19–20).

Kot rezultat reform in postopnega odpiranja turške družbe se je situacija turškega prebivalstva kurdskega izvora izboljšala, predvsem kar se tiče predvajanja v kurdskem jeziku ter socialno ekonomskih ukrepov. Sprejet je bil tudi zakon, ki bo izboljšal položaj nemuslimanskih verskih skupnosti, tako imenovan zakon o združenjih (Rehn 2008: 2). Tudi stranka AKP je prispevala k reformam, uvedla je: večjo kulturno, jezikovno in izobrazbeno avtonomijo za manjšinske skupine, povečanje civilnega nadzora, zmanjšanje pomena vojske, izpustitev političnih zapornikov, ukinitvev smrtne kazni, omilitev politike mučenja, reformo sodstva, svobodo izražanja in večjo varnost za medije (Barysch in drugi 2005: 16). Pri večini reform je problem v tem, da se jih v praksi ne izvaja dovolj.

3.4.1 Kje so reforme še potrebne?

Proces demokratizacije je v Turčiji izziv. Na svoji poti v EU bo morala Turčija še veliko narediti, še posebej kritična pa so po mnenju Evropske komisije²² naslednja področja:

- Svoboda izražanja. Še vedno zelo problematična, saj se je pregon novinarjev, intelektualcev in borcev za človekove pravice zaradi izražanja nenasilnih mnenj v letu 2007 povečal. Zaradi tega je nujno uskladiti določbe turškega kazenskega zakonika, ki omejujejo svobodo izražanja, z Evropsko konvencijo o človekovih pravicah in sodno prakso ESČP.²³
- Pravice nemuslimanskih verskih skupnosti. Svoboda veroizpovedi je problematična, saj nekatere verske skupnosti še vedno ne morejo delovati brez neupravičenih omejitev. Pojavlja se tudi diskriminacija, nestrpnost in s tem

²² Komisije Evropskemu Parlamentu in Svetu COM(2007) 663 konč. Strategija širitve in glavni izzivi za obdobje 2007–2008, Bruselj 6 November 2007, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2007/nov/strategy_paper_sl.pdf (3. 7. 2008).

²³ *Ibid.*

povezano nasilje. Turška vlada mora urediti vprašanja pravnega statusa teh skupnosti: šolanje duhovnikov, volitve visokih dostojanstvenikov, versko izobraževanje in gradnjo verskih objektov.²⁴

- Boj proti korupciji. Korupcija je zelo razširjena, manjka splošna protikorupcijska strategija, akcijski načrt ali usklajevalni mehanizem.²⁵
- Kulturne in manjšinske pravice. Na področju usklajevanja turških praks z evropskimi standardi ni napredka. Še vedno so prisotne omejitve pri uveljavljanju kulturnih pravic (Romi, Kurdi) in sovražnost do manjšin, politično ter versko motivirano nasilje.²⁶
- Sodstvo. Na področju sodstva je zelo pomembno, da se gradi na neodvisnosti in nepristranskosti sodstva. Potrebna je reforma sodstva, saj je le z nepristranskim sodstvom možno spodbujati vladavino prava in zagotavljati temeljne človekove pravice, kot tudi delovanje tržne ekonomije (Rehn 2008a: 2).
- Pravice sindikatov. Potrebno je izboljšati pravice sindikatov, in sicer pravico do organiziranja, stavkanja in pravice do kolektivnega pogajanja.²⁷
- Pravice žensk in otrok. Oblasti si morajo prizadevati za odpravo nasilja v družini, predvsem kar se tiče zločinov iz časti in prisilnih porok, ki so povezani z islamsko družbeno in kulturno tradicijo. Enako obravnavanje, dostop do izobraževanja, zdravstva in službe ter krepitev vloge ter položaja žensk v političnem, gospodarskem in družbenem sektorju so bistveni za nadaljnjo gospodarsko rast in blaginjo Turčije. Prav tako je potreben napredek na področju preprečevanja nasilja nad otroki (Oomen-Ruijten, Ria 2008). Evropski parlament poziva turško vlado k dodatnim ukrepom za povečanje zastopanosti žensk med zaposlenimi, poseben poudarek na podeželskih območjih ...²⁸
- Zakonodajni okvir za človekove pravice. Še vedno je blokiran Zakon o varuhu človekovih pravic. Turčija ni podpisala Okvirne konvencije od Sveta Evrope za varstvo narodnih manjšin, prav tako tudi ni pristopila k Evropski listini o regionalnih ali manjšinskih jezikih. Pristopila je le h Konvenciji o človekovih pravicah. Turčija se je zavezala k spoštovanju človekovih pravic po drugi

²⁴ *Ibid.*

²⁵ *Ibid.*

²⁶ *Ibid.*

²⁷ *Ibid.*

²⁸ *Ibid.*

svetovni vojni z včlanitvijo v Svet Evrope in OZN, leta 1954 pa je pristopila k Evropski konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Seveda pa ni vse v določbah, potrebno jih je tudi spoštovati (Rehn 2008a: 3). Sodeč po javnomnenjskih raziskavah Turki podpirajo sekularni sistem in ne vidijo potrebe po političnem islamu. Najprej se smatrajo za Turke, šele potem za Muslimane, kar pomeni, da dajejo prednost državljanstvu pred vero (Independent Commission on Turkey 2004: 26–8). Vzdrževanje reformnega procesa je v veliki meri odvisno od tega, ali bo možno obdržati gonilno silo zagona turške priključitve (Independent Commission on Turkey 2004: 42–5). Rečemo lahko, da sta uspešen zaključek reform ter modernizacija zmožna z evropsko pomočjo pripeljati do spremembe v načinu razmišljanja tudi v Turčiji (Independent Commission on Turkey 2004: 26–8).

Veliko je bilo že doseženega, vendar to še zdaleč ni zaključek poti. Turčija ima še veliko kritičnih področij, kjer so reforme nujne. Te reforme je potrebno čim prej izpeljati, saj je z njimi pogojena uspešna transformacija Turčije v odprto, moderno in demokratično družbo.

3.5 Vpliv v evropskih institucijah

Institucije so zelo pomembne. Veliko evropskih državljanov se boji, da bo Turčija z vstopom dobila velik ali celo odločilen vpliv v evropskih institucijah. Ker delovanje institucij in njihova medsebojna interakcija določa, ali je Evropska unija učinkovita, je potrebno imeti močne institucije in jasna pravila pri postopkih odločanja, da se lahko izpolni cilje, ki jih ima Evropska unija. Turčija bo imela kot potencialna nova in velika država članica v Evropski uniji sorazmeren vpliv v procesih odločanja v evropskih institucijah.

Priključitev Turčije bo namreč pomembno vplivala na alokacijo sedežev v Evropskem parlamentu sedanjih držav članic, še posebej srednjih in pa velikih držav. Kar se tiče sedežev v Evropskem parlamentu, bo imela Turčija (skupaj z Nemčijo) ob proporcionalni prerazporeditvi 82 sedežev, vsaka 11,2 % od skupnega števila (Wikisource 2004 in EurActiv 2004). Kljub temu pa ta vpliv malce izgubi na teži, saj imajo v Evropskem parlamentu večji vpliv na glasovanje stranke kot pa nacionalne pozicije držav (Independent Commission on Turkey 2004: 24).

V Svetu bo imela Turčija pomemben glas v procesu odločanja, kar bi se predvsem odražalo v sistemu glasovanja. V Evropskem svetu velja po novi ustavni pogodbi sistem dvojne večine. In sicer je za sprejem odločitve potrebno, da 55 % članov predstavlja 65 % prebivalstva Evropske unije. V Evropski uniji s Turčijo bosta imeli tako Turčija kot Nemčija okoli 14,5 % glasov, kar predstavlja precej moči, še vedno pa ne dovolj za blokiranje predlogov. To bi se spremenilo šele skupaj s tretjo veliko državo. Največjih 5 držav v EU28 bi skupaj imelo 60,3 % glasov prebivalstva, to pa je le 3,4 % več, kot je delež največjih 4 držav v EU25 (56,9 %) (Wikisource 2004 in EurActiv 2004). S sistemom dvojne večine velja oboje, načelo enakosti držav članic EU in upoštevanje njihove različne demografske teže. Pri pomembnih odločitvah pa se še vedno uporablja načelo konsenza, to je pri skupni zunanji in varnostni politiki in pri obrambni ter fiskalni politiki (Independent Commission on Turkey 2004: 24).

Vpliv v Komisiji bo manj pomemben, glede na načrtovano zmanjšanje članic Komisije od leta 2014 naprej, ko bo najverjetneje že v veljavi rotacijski sistem komisijonarjev, ki se bodo menjavali po načelu enakosti (Wikisource 2004 in EurActiv 2004).

Turčija bo imela pomemben vpliv na zunanjo politiko EU, še posebej zaradi svojih meja z Bližnjim Vzhodom, kavkaškimi državami in Črnim morjem. Vstop Turčije bo premaknil meje Evropske unije na jugovzhod in s tem povečal interes Unije v teh regijah. Rečemo lahko, da bo Turčija pomemben akter pri razvoju zunanje politike EU, ne bo pa tudi tako pomemben most z Bližnjim vzhodom kot bi lahko pričakovali. Njen vpliv bo večji med kompleksno dinamiko odnosa med državami članicami, sama po sebi pa Turčija ne bo imela vpliva ali moči, da bi sama določala prihodnji politični razvoj Unije (EurActiv 2004).

V preteklosti je poglobljanje EU potekalo predvsem s sprejemanjem pogodb, ki so bile sklenjene na podlagi konsenza med državami članicami. Danes je situacija drugačna, saj je doseganje konsenza med 27. državami skoraj nemogoče. Zaradi tega bo nadaljnja integracija morala potekati brez večjih pogodb. Možnosti so naslednje: da se države začnejo povezovati preko trgovine in investicij ali pa na podlagi nove zakonodaje. Do povezovanja lahko pride tudi na podlagi sodelovanja na določenih področjih, ali pa s pomočjo *variable geometry*, kjer se formirajo manjše skupine držav EU, ki delajo na

določenem področju in se na tem področju tudi premikajo naprej. Na tak način integriranja bo Unija seveda bolj fleksibilna, a tudi manj demokratična (Barysch 2006, 4). Te skupine bi namreč lahko spodkopale vlogo EU institucij, saj nacionalne vlade članic kot tudi evropski parlament ne bi imeli pregleda nad temi medvladnimi organizacijami (Barysch 2006, 6–7).

Lizbonska pogodba²⁹, o kateri so se države Evropske unije strinjale 18. oktobra 2007 v Lizboni, prinaša jasnejša pravila za postopke odločanja, ukinja rotirajoče predsedstvo in utrjuje mehanizme zunanje politike EU. Namen te pogodbe je izboljšati delovanje povečane Unije, in sicer s poenostavitvijo pravil v procesih odločanja. Prinaša naslednje spremembe, ki so povezane z delovanjem institucij: uvedba spremembe v sistemu večinskega glasovanja (s kvalificirano večino), uvedba sistema dvojne večine – in sicer upošteva se kvalificirana večina držav članic (55 %), ki morajo hkrati predstavljati 65 % populacije Evropske unije, za sprejem posamezne odločitve. Ta sistem glasovanja naj bi stopil v veljavo 2014. Prav tako določa zmanjšanje števila poslancev v Evropskem parlamentu iz 786 na 750, po državah minimum 6 in maksimum 96 in zmanjšanje števila komisijonarjev (novo število bo ustrezalo 2/3 držav članic, komisijonarji bodo izbrani na podlagi rotacije). Do leta 2014, ko bo to prišlo v veljavo, bo vsako državo predstavljal 1 komisijonar (Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs 2008). Ta dejstva potrjujejo že prej analizirano vlogo Turčije v evropskih institucijah. Če povzamem, ravnotežje se bo malo spremenilo, saj bo Turčija prišla v skupino velikih držav in to skupino okrepila (Independent Commission on Turkey 2004: 24). Vendar bo njen vpliv sorazmeren. Institucionalno bo imela Turčija velik vpliv na Svet in na Evropski parlament, ne pa tudi na Evropsko komisijo.

²⁹ *Lizbonska pogodba, ki spreminja Pogodbo o Evropski uniji in Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti*, Lizbona 13. december 2007, <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:SL:HTML> (13. 5. 2008).

4 PRAKTIČNI DEL

4.1 Analiza ankete, poslana študentom v Turčiji

Na internetni strani *www.esurveyspro.com* sem izvedla anketo, ki sem jo posredovala študentom političnih znanosti v Turčiji. Nanjo mi je odgovorilo 39 študentov, anketa je bila anonimna. Vprašalnik je v prilogi.

Na prvo vprašanje glede podpore vstopu Turčije v Evropsko unijo, mi je odgovorilo vseh 39 študentov. 71,7 % je bilo za vstop in 28,2 % proti vstopu. Naslednje vprašanje je bilo o začetku pristopnih pogajanj, 46,1 % študentov se je strinjalo, da bi Evropska unija morala začeti s pristopnimi pogajaji že prej in 53,8 % je bilo nasprotnega mnenja. Povprašala sem jih tudi, kaj menijo o predvidenem času vstopa Turčije v Evropsko unijo, pri tem mi je 51,2 % študentov pritrdilo, da bi Turčija morala vstopiti v Evropsko unijo še kasneje, kot je predvideno (2014–2015), 48,7 % študentov pa je bilo mnenja, da bi Turčija morala vstopiti v predvidenem času.

Kar 79,4 % turških študentov se strinja, da ima Turčija veliko človeških in naravnih virov ter s tem veliko obeta za Evropsko unijo, saj lahko prispeva k evropski ekonomiji in evropski varnosti, 20,5 % študentov pa ni bilo takega mnenja o svoji državi. Glede vpliva turške priključitve na turško ekonomijo je 65,7 % študentov mnenja, da bo vpliv pozitiven, 26,3 % meni, da bo vpliv negativen, 7,8 % pa jih meni, da sprememb ne bo.

Pri naslednjem vprašanju, o prednostih vstopa za Turčijo oziroma za Evropsko unijo, se je 78,9 % študentov strinjalo, da lahko tako EU kot Turčija več pridobita kot izgubita s turško priključitvijo. 58,9 % anketirancev pričakuje velike spremembe po priključitvi, 41 % pa ne.

Evropsko unijo je 56,4 % študentov označilo kot moderno, sekularno in tolerantno skupnost, preostalih 43,5 % pa se s tem ni strinjalo. Prav tako sem jih povprašala glede vpliva na procese odločanja v evropskih institucijah: 26,46 % meni, da bo imela Turčija največji vpliv v Evropskem svetu, 67,66 % študentske populacije meni, da bo vpliv največji v Evropskem parlamentu in 5,88 % je prepričanih, da bo vpliv največji v Evropski komisiji.

Postavila sem jim tudi 4 opisna vprašanja in dobila naslednje odzive:

- a) Kaj lahko Evropska unija pridobi s sprejetjem Turčije v Evropsko unijo? Največ odgovorov je bilo, da lahko EU pridobi mlado in sposobno delovno silo, državo z ogromnim človeškim, ekonomskim in vojaškim potencialom ter strateškim položajem. Prav tako menijo, da bi EU s turško priključitvijo dobila več besede na Bližnjem Vzhodu in tudi vpogled v vzhodni svet, kot prednost pa so navedli tudi kulturno in versko raznolikost.
- b) Kakšni so izzivi, s katerimi bo Evropska unija ob vstopu Turčije soočena? Na to vprašanje so mi odgovorili, da se jim zdi problematična predvsem turška ekonomija, in sicer zaradi neenakosti pri razdelitvi premoženja, kot tudi zaradi visoke stopnje brezposelnosti. Omenili so tudi problematiko človekovih pravic, gibanje delovne sile in premalo vlaganja v izobrazbo. Prav tako se jim zdijo kulturne razlike izziv za Evropsko unijo.
- c) Kakšen vpliv ima po vašem mnenju geostrateški položaj Turčije za vstop le-te v Evropsko unijo? Geostrateški položaj se po mnenju turških študentov postavlja v vlogo mostu med vzhodno in zahodno kulturo. Prav tako ponuja veliko možnosti za prenos energije iz vzhoda na zahod in ponuja Turčiji možnost energetskega centra. Vsekakor pa se jim zdi geostrateški položaj velika prednost za Turčijo, ki ima lahko le pozitiven vpliv pri vstopu v EU.
- d) Turčija je sprejela že veliko reform na področju demokratizacije in varstva človekovih pravic ter temeljnih svoboščin. Katera so po vašem mnenju področja, kjer bi bile reforme še potrebne, oziroma kje bi se stanje lahko še izboljšalo? Turški študentje so mnenja, da bi se stanje lahko izboljšalo na naslednjih področjih: človekove pravice, pravice manjšin, svoboda izražanja, reforma sodstva, kulturne in jezikovne pravice, civilni nadzor vojske, položaj in izobrazba žensk, svoboda govora in reforma socialnega sektorja.

Ob branju teh odgovorov sem z zanimanjem ugotavljala, da so bile moje ugotovitve do sedaj zelo podobne njihovim izjavam. Ugotovila sem podobne prednosti in slabosti turškega vstopa, prav tako pa se strinjamo glede pomembnosti geostrateškega položaja Turčije in glede potrebnih reform na področju demokratizacije.

5 ZAKLJUČEK

»Zahod je vedno imel predsodke glede Turkov, Turki pa so se vztrajno pomikali proti zahodu.« (Independent Commission on Turkey 2004: 15)

Misel se mi zdi zanimiva in me nekako spominja na turški pridružitveni proces Evropski uniji. Turčija je dragocen partner za Evropsko unijo, sploh na področju Bližnjega vzhoda in Črnega morja. Trudi se izpolniti vse pogoje, ki jih postavlja Evropska unija. In evropska družba postaja vse bolj in bolj heterogena, sekularna, večkulturna in diverzificirana. Je to pravi trenutek za Turčijo?

Prednosti in slabosti vstopa Turčije so različne narave. Strahovi so trenutni in osebni, ljudje jih dojemajo kot strah pred izgubo službe, grožnjo terorizma ali celo kot slabitev nacionalne kulture. Koristi pa so dolgoročne in abstraktne, kot na primer prihodnja ekonomska rast, močnejša evropska zunanja politika in energetska varnost. Tako se morajo Turki vedno znova dokazovati, da so primerni za članstvo. Zaradi tega v Turčiji narašča nacionalizem in vse manj je iluzij. Turki delujejo, kot da so se sprijaznili, da bo pot v Evropsko unijo dolga (Barysch 2007a: 1–2), še posebej ker Evropska unija neprestano poudarja, da so pogajanja s Turčijo dolgotrajen in odprt proces glede njihovega izida.

Kaj lahko Evropska unija pridobi z vstopom Turčije v EU in kakšni so izzivi, s katerimi bo ob tem soočena? To je vprašanje, ki sem si ga zastavila na začetku, in ki si ga bom zastavila na koncu. Tekom raziskave sem potrdila vse delovne hipoteze. Evropska unija bi bila z vstopom Turčije potrjena kot moderna, sekularna in tolerantna skupnost. Kajti s sprejemom velike in muslimanske države bi pokazala, da se zaveda, da v Evropi že sedaj biva veliko pripadnikov islamske vere. Hkrati bi potrdila Turčijo kot moderno in sekularno državo, kar Turčija dokazuje že od leta 1923, ko je postala republika in se je začela doba kemalizma, med katero so ločili cerkev in državo. S sprejemom Turčije bi Evropska unija sprejela medse državo, ki je drugačna, a kulturno zelo bogata ter bi s tem potrdila svojo tolerantnost.

Turčija lahko zaradi svojega geostrateškega položaja veliko prispeva k evropski ekonomiji in evropski varnosti. Zaradi svoje geografske lokacije predstavlja pomembno

povezavo Evropske unije s srednjo Azijo in ostalimi sosednjimi državami. K evropski varnosti lahko Turčija pripomore s svojo močno turško vojsko, prav tako pa lahko pomembno vpliva na odnos Evropske unije s sosednjimi državami in regijami (projekcija stabilnosti). Geostrateški položaj pa bo izjemno pomembno vplival tudi na ekonomsko varnost, ki je zaenkrat v rokah Rusije. Turčija ima dobre pogoje, da postane evrazijsko energetska središče. Na njenem vzhodu je 75 % svetovnih rezerv nafte in plina, na njenem zahodu pa so največji porabniki obojega. Sodelovanje bi koristilo obema, EU bi dobila zanesljivo alternativno pot za energijo, Turčija pa bi dobila tranzitne pristojbine in takse.

Turška ekonomija je v zadnjih nekaj letih doživela lep razvoj, vendar še vedno predstavlja izziv za Evropsko unijo. Turška ekonomija predstavlja eno izmed največjih 20. na svetu. Po ekonomski krizi, v letu 2001, se je turška ekonomija tako rekoč razcvetela, povečale so se neposredne tuje investicije, stopnja inflacije se je zmanjšala, država je dobila denarno pomoč, k napredku pa je prispeval tudi začetek pristopnih pogajanj. Mlada in dinamična ekonomija je privabila veliko investicij, oboje pa je privedlo do strukturalnih sprememb v turški ekonomiji. Žal pa se kljub temu niso zmanjšali stopnja brezposelnosti, javni dolg in deficit, niti stopnja sive ekonomije, ki je eno izmed najbolj kritičnih področij turške ekonomije, saj ne nudi nobenih delavskih pravic, zdravstvenega zavarovanja niti izobraževanja. Prav tako sta potrebni reforma kmetijskega in socialnega sektorja, delati pa je potrebno tudi na področju regionalne in spolne neenakosti pri izobraževanju in zaposlovanju.

Zaradi približevanja Evropski uniji je Turčija sprejela že veliko reform na področju demokratizacije in varstva človekovih pravic ter temeljnih svoboščin, vendar pa jo še vedno čaka veliko dela pri doseganju pravnega in demokratičnega kriterija Evropske unije. Področja, kjer so reforme najbolj pomembne, so: svoboda izražanja, pravice nemuslimanskih verskih skupnosti, boj proti korupciji, kulturne in manjšinske pravice, reforma sodstva, pravice sindikatov, pravice žensk in otrok ter vzpostavitev zakonodajnega okvira za človekove pravice. Da so ta področja res kritična, se strinjajo tudi turški študentje političnih znanosti, ki jim dodajajo še civilni nadzor vojske, položaj in izobrazbo žensk, svobodo govora in reformo socialnega sektorja, ki pa sem jo že omenila zgoraj.

Turčija bo imela kot potencialna nova in velika država članica v Evropski uniji sorazmeren vpliv v procesih odločanja v evropskih institucijah. Institucionalno bo imela velik vpliv na Svet in na Evropski parlament, ne pa tudi na Evropsko komisijo. Priključitev Turčije bi namreč pomembno vplivala na alokacijo sedežev v Evropskem parlamentu sedanjih držav članic, še posebej srednjih in pa velikih držav. Kar se tiče sedežev v Evropskem parlamentu, bo imela Turčija (skupaj z Nemčijo) ob proporcionalni prerazporeditvi 82 sedežev, vsaka 11,2 % od skupnega števila. V Svetu bi imela Turčija pomemben glas v procesu odločanja, kar bi se v Svetu predvsem odražalo v sistemu glasovanja (gre za sistem dvojne večine pri glasovanju, države in prebivalstvo). V Evropski uniji s Turčijo bi imeli tako Turčija kot Nemčija okoli 14,5 % glasov, kar predstavlja precej moči, še vedno pa ne dovolj za blokiranje predlogov.

Sklep je preprost, od turške priključitve lahko veliko pridobita tako Evropska unija, kakor tudi Turčija. Seveda pa bosta obe pri tem soočeni z izzivi. Pomembno je, da se Turčijo obravnava kot ostale države kandidatke in ne kot posebnost, saj je tako kot ostale države kandidatke izpolnila kopenhagenske politične kriterije pred začetkom pogajanj leta 2005.

6 Viri in literatura

6.1 Sekundarni viri:

- Adaman, Fikret, Ali Carkoglu, Refik Erzan, Alpay Filiztekin, Begum Ozkaynak, Serdar Sayan in Sinan Ulgen (2007): *Socialna dimenzija v izbranih balkanskih državah kandidatkah za Evropsko unijo: poročilo o Turčiji. Balkandide: Enepri research report no. 41*. Brussels: European Network of Economic Policy Research Institutes. Dostopno na http://ec.europa.eu/employment_social/social_situation/index_en.htm (3. julij 2008).
- Amghar, Samir, Amel Boubekeur in Michael Emerson, ur. (2007): *European Islam. Challenges for public policy and society*. Brussels: Centre for European Policy Studies. Dostopno na http://shop.ceps.eu/BookDetail.php?item_id=1556 (16. julij 2008).
- Barysch, Katinka, Steven Everts in Heather Grabbe (2005): *Why Europe should embrace Turkey*. London: Centre for European Reform. Dostopno na http://www.cer.org.uk/pdf/p_637_europe_emb_turkey.pdf (22. april 2008).
- Barysch, Katinka (2006): *Deepening, widening and prospects for Turkish membership. Paper for the 6th Turkey EU Membership Observatory*. Istanbul: Centre for European Reform. Dostopno na http://www.cer.org.uk/pdf/turkey_enlargement_paper_may06.pdf (16. julij 2008).
- Barysch, Katinka in Rainer Hermann (2007): *EU business and Turkish accession*. Dostopno na http://www.cer.org.uk/pdf/essay_turkey_business_22june07_forweb.pdf (9. november 2007).
- Barysch, Katinka (2007a): *The EU and Turkey: drifting apart? Key conclusions of the 4th Bosphorus conference*. Istanbul: British Council, Turkish Economic and Social Studies Foundation (TESEV) and the Centre for European Reform. Dostopno na http://www.cer.org.uk/pdf/conclusion_bosphorus_conference_2007.pdf (30. maj 2008).
- Barysch, Katinka (2007b): *Turkey's role in European energy security*. London: Centre for European Reform. Dostopno na http://www.cer.org.uk/pdf/essay_turkey_energy_12dec07.pdf (10. julij 2008).

- Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs (2008) *The Lisbon Treaty*. Dostopno na <http://www.mfa.gov.tr/the-lisbon-treaty.en.mfa> (13. maj 2008).
- Barchard, David (1998): *Turkey and the European Union*. Dostopno na http://www.cer.org.uk/pdf/p093_turkey.pdf (9. november 2007).
 - Boden, Martina (2004): *EVROPA naša preteklost in sedanjost*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
 - Delo.si (2008): Turčija dva koraka naprej na poti v EU – Sledi obdobje francoske negotovosti. *Delo.si*, 12. 6. Dostopno na <http://www.delo.si/clanek/61828> (10. julij 2008).
 - Economist (2008): EU Enlargement: Give and take. *Economist.com*, 29. 5. Dostopno na http://www.economist.com/specialreports/displaystory.cfm?story_id=11440768 (6. junij 2008).
 - Europa.eu (2007): *Evropski narodi „združeni v različnosti“! Začetek kampanje za evropsko leto medkulturnega dialoga 2008*. Dostopno na <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/1842&format=HTML&aged=0&language=SL> (15. junij 2008).
 - European Monitoring Centre for Racism and Xenophobia (2006): *Muslims in the European Union. Discrimination and Islamophobia*. Dostopno na http://eumc.europa.eu/eumc/material/pub/muslim/Manifestations_EN.pdf (10. april 2008).
 - EurActiv (2004): *EU-Turkey relations*. Dostopno na <http://www.euractiv.com/en/enlargement/eu-turkey-relations/article-129678> (8. november 2007).
 - EurActiv (2004a): *Turkey and the European Union: just another enlargement?* Dostopno na <http://www.euractiv.com/en/enlargement/turkey-european-union-just-enlargement/article-128514> (3. november 2007).
 - EU2008.si (2008): *Izjava predsedstva EU o spremembi 301. člena turškega kazenskega zakonika*. Dostopno na http://www.eu2008.si/si/News_and_Documents/Press_Releases/April/0430MZZ-izjava-Turcija.html (15. maj 2008).
 - Glazer, Steven A. (1995): *A Country Study: Turkey. Historical Setting*. Dostopno na [http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+tr0010\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+tr0010)) 1995 (4. maj 2008).

- Hobsbawm, John Eric (2000): *Čas skrajnosti: svetovna zgodovina 1914–1991*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Institute for European Politics (2007): *EU-CONSENT Constructing Europe Network: EU-25/27 WATCH No. 5*. Dostopno na http://www.eu-consent.net/library/eu25watch/EU-25-27_Watch_No5.pdf (20. marec 2008).
- Independent Commission on Turkey (2004): *Turkey in Europe: More than a promise?* Dostopno na http://europe.bg/upload/docs/TurkeyInEurope_EN.pdf (5. november 2007).
- Judt, Tony (2005): *Postwar: A history of Europe since 1945*. New York: Penguin.
- Južnič, Stane (1985): *Politična zgodovina 20. stoletja*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Kuper, Simon (2007): *Europe can feel at home with 16m Muslims*. Dostopno na http://www.ft.com/cms/s/0/83c21a1a-646b-11dc-90ea-0000779fd2ac,dwp_uuid=f4f78a4e-50b6-11dc-86e2-0000779fd2ac.html?nclick_check=1 (15. junij 2008).
- Oomen-Ruijten, Ria (2008): Napredek Turčije pri vstopanju v Unijo. *Predsedovanje.si*, 21. 5.. Dostopno na <http://www.predsedovanje.si/Enakost-spolov/Poro%C4%8Dilo-EP-o-napredku-Tur%C4%8Dije.html> (17. junij 2008).
- Rehn, Olli (2008): *An open and self-confident society: fundamental freedoms, constitutional reform and democratisation in Turkey*. Dostopno na <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/08/121&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=fr> (11. marec 2008).
- Rehn, Olli (2008a): *Constructive dialogue and a spirit of compromise are key for the accession process*. Dostopno na <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/08/275&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (3. julij 2008).
- Sluga, Meta (1981): *Svetovna zgodovina: od začetkov do danes*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs (2008a): *Relations Between Turkey and the European Union*. Dostopno na <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-the-european-union.en.mfa> (13. maj 2008).
- The Library of Congress (1995): *A Country Study: Turkey*. Dostopno na <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/trtoc.html> (4. maj 2008).

- The Library of Congress (1995a): *World War I*. Dostopno na [http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+tr0019\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+tr0019)) (4. maj 2008).
- The Library of Congress (1995b): *Economic Stabilization and Prospects for the 1990s*. Dostopno na [http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+tr0032\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+tr0032)) (4. maj 2008).
- The Library of Congress (1995c): *Military intervention and return to civilian rule*. Dostopno na [http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+tr0030\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+tr0030)) (4. maj 2008).
- The Library of Congress (1995č): *Plans for Partitioning Turkey*. Dostopno na [http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+tr0020\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+tr0020)) (4. maj 2008).
- The Library of Congress (1995d): *Atatürk's Reforms. Foreign Policy*. Dostopno na [http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+tr0022\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+tr0022)) (4. maj 2008).
- The Library of Congress (1995e): *War of Independence*. Dostopno na [http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+tr0021\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+tr0021)) (4. maj 2008).
- The Library of Congress (1995f): *Politics and Foreign Relations in the 1960s*. Dostopno na [http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+tr0026\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+tr0026)) (4. maj 2008).
- The Library of Congress (1995g): *Politics and the Return to Civilian Rule*. Dostopno na [http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+tr0031\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+tr0031)) (4. maj 2008).
- The World Bank (2008): *The World Bank's Strategy in Turkey: 2008-2011*. Dostopno na <http://www.worldbank.org.tr/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/TURKEYEXTN/0,,menuPK:361725~pagePK:141132~piPK:141105~theSitePK:361712,00.html> (6. julij 2008).
- The World Bank (2008a): *Country Context*. Dostopno na http://siteresources.worldbank.org/INTTURKEY/Resources/361616-1209134642315/Turkey_CPS_Ctry_Ctxt.pdf (11. julij 2008).

- Urad Vlade RS za komuniciranje (2008): »Slogan Združeni v različnosti«. Vladni portal z informacijami o življenju v Evropski uniji. Dostopno na <http://evropa.gov.si/predstavitev/simboli/> (15. maj 2008).
- Žurnal24.si (2007): Gül novi predsednik Turčije. *Žurnal24.si*, 28. 8. Dostopno na <http://www.zurnal24.si/cms/novice/svet/index.html?id=7675> (20. junij 2008).
- Wikisource (2004): *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Recommendation of the European Commission on Turkey's progress towards accession*. Dostopno na http://en.wikisource.org/wiki/Recommendation_of_the_European_Commission_on_Turkey%E2%80%99s_progress_towards_accession (8. november 2008).

6.2 Primarni viri:

- a. *Agreement Establishing an Association Between the European Economic Community and Turkey*, Ankara September 1 1963, http://www.mfa.gov.tr/agreement-establishing-an-association-between-the-european-economic-community-and-turkey-_signed-at-ankara_-september-1_-1963_.en.mfa (29. avgust 2008).
- b. Anketa med študenti v Turčiji
- c. *Commission decision C(2007)1835 on a Multi-annual Indicative Planning Document (MIPD) 2007-2009 for Turkey*, Brussels 30 April 2007, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/mipd_turkey_2007_2009_en.pdf (24. junij 2008).
- č. *European Commission completes multi-annual planning of financial assistance to the candidate and potential candidate countries IP/07/856*, Bruselj 20 junij 2007, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/856&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (1. julij 2008).
- d. *Lizbonska pogodba, ki spreminja Pogodbo o Evropski uniji in Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti*, Lizbona 13. december 2007, <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:SL:HTML> (13. maj 2008).
- e. *Medkulturni dialog kot temeljna vrednota Evropske unije*, Ljubljana 7 januar 2008,

http://ec.europa.eu/commission_barroso/potocnik/news/docs/20080107_speech_medkulturnega.pdf (11. julij 2008).

- f. *Prečiščena različica pogodbe o Evropski uniji*, Maastricht 7 Februar 1992, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0013:0045:SL:PDF> (31. avgust 2008).
- g. *Sporočilo Komisije Evropskemu Parlamentu in Svetu COM(2007) 663 konč. Strategija širitve in glavni izzivi za obdobje 2007–2008*, Bruselj 6 November 2007, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2007/nov/strategy_paper_sl.pdf (3. julij 2008).

7 Priloge

Priloga A: Vprašalnik poslan turškim študentom

1. Do you support the entrance of Turkey in EU? / Are you in favor of Turkish entrance to EU?
 1. Yes
 2. No
2. Do you believe that the European Union should begin the accession process with Turkey earlier?
 3. Yes
 4. No
3. Do you think that Turkey should enter the EU later than it is predicted?
 5. Yes
 6. No
4. Apart from its geostrategic position Turkey has great potential of human and natural resources and can because of this contribute a great deal to European economy and European security.
 7. Yes
 8. No
5. Do you believe that Turkey has more to loose or more to gain with entering the European Union?
 9. Gain
 10. Loose
6. What about the European Union?
 11. Gain
 12. Loose
7. Do you expect big changes in your country after the accession to European Union?
 13. Yes
 14. No
8. Do you consider European Union as a modern, secular and tolerant community?
 1. Yes

2. No
9. What kind of an influence will the EU and the Turkish accession have on Turkish economy?
 3. Positive
 4. Negative
 5. No changes
10. What can the European Union gain with the acceptance of Turkey in the EU (the »pros«)?
11. What are the challenges the EU will be dealing with in this example (the »cons«)?
12. What is the influence of Turkish geostrategic position for its accession to EU?
13. Turkey has already accepted a lot of reforms in the area of democratization and respect of human rights and liberties. Which are in your opinion those areas where the reforms are still needed or where the situation could be improved?
14. Turkish accession will have an impact on the decision making process in European institutions. Where do you think its influence will be the biggest?
 6. European Council,
 7. European Parliament,
 8. European Commission?